

OTTO

OTTO 100

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

SÖNMEZ KUTLU KİTAPLIĞI 02

Selefilğin Fikrî Arka Planı
–İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler–
Sönmez Kutlu

Son Okuma: MAK Grup Redaksiyon Ekibi
Grafik Tasarım: Nurullah Özbay
Uygulama: TAVOOS
Baskı ve Cilt: Ertem Bas. Yay. Dağ. San. Tic. Ltd. Şti.

1. ve 2. Baskılar (*İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler –Hadis
Taraftarlarının İman Anlayışı Bağlamında Bir Zihniyet Analizi–*, kitâbiyât)
3. Baskı: Şubat 2016 (Genişletilmiş Yeni Baskı)
4. Baskı: Ekim 2017

Sertifika No: 33205
ISBN 978-605-9168-60-1

İletişim Adresleri
Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4
06420 Çankaya Ankara
tel.-faks: 0312. 439 01 69
www.ottoyayin.com
otto@ottoyayin.com
facebook.com/otto.yayinlari
twitter.com/ottoyayin

SELEFİLİĞİN FİKRÎ ARKA PLANI
İSLAM DÜŞÜNCESİNDE İLK GELENEKÇİLER

SÖNMEZ KUTLU

OTTO

SÖNMEZ KUTLU

Erzincan'ın Refahiye ilçesinde doğdu (20 Mart 1963). İlköğrenimini Aydıncık Köyünde tamamladı. Erzurum İmam Hatip Lisesi'ni (1981), ardından Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi (1987). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mezhepler Tarihi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak göreve başladı (1988). Önce Londra Üniversitesi'nde (1992) ardından da Kahire Üniversitesi'nde (1993), çeşitli konularda araştırma ve incelemelerde bulundu. *Mürchie ve Horasan-Mâveraünnehir'de Yayılışı* konulu teziyle doktorasını tamamladı (1994). Doçent unvanını aldı (1997). Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde İslam Mezhepleri Tarihi ve Kelam dersleri verdi (1997-1999). İslam düşüncesi, Türklerin din ve mezhep anlayışları ile ilgili Türkçe ve Kırgızca yayınlarıyla, İngilizce ve Arapçadan çevirileri bulunmaktadır. Hâlen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ	9
ÖNSÖZ	13
GİRİŞ	17
1. Araştırmanın Metodu	17
2. Mezhepler ve İman Problemi	21
2.1. Hariciler	21
2.2. Mürcie	22
2.3. Mutezile	23
2.4. Şia	24
2.5. Hadis Taraftarları	24
2.6. Ehl-i Sünnet	25
3. İslam Düşünce Tarihinde İman Konusunda Yazılan Eserler	26
BİRİNCİ BÖLÜM	
İSLAM DÜŞÜNCESİNDE HADİS TARAFTARLARININ	
ORTAYA ÇIKIŞI VE TEŞEKKÜL SÜRECİ	35
1. Tarihi Arka Plan	35
2. Rey Taraftarlarının Ortaya Çıkışı	42
3. Hadis Taraftarlarının Teşekkül Süreci	48
3.1. Hadis Taraftarlarının Nüveleri	49
3.2. Hadis Taraftarlarının Teşekkülü: 130/747-190/805	54
3.3. Hadis Taraftarlarının Zihniyet Yapısı	63
4. Hadis Taraftarları	70
5. Hadis Taraftarlarının Temel Görüşleri	73
İKİNCİ BÖLÜM	
HADİS TARAFTARLARININ İMAN NAZARİYESİ	79
1. İmanın Tanımı	81
1.1. İman ve İkrar/Söz	84
1.2. İman ve Tasdik	87
1.3. İman ve Amel	92
2. İman-Amel İlişkisi	95
3. İmanın Şubeleri	105
4. İmanda İstisna	110
5. İmanın Dereceleri	123

6. İmanda Artma Eksilme	131
7. İman-İslam İlişkisi	142
7.1. İman ve İslamın Farklılığını Benimseyenler	144
7.2. İman ve İslamın Özdeşliğini Benimseyenler	149
8. İman-Büyük Günah İlişkisi	156
8.1. İmandan Çıkaran Günahlar	158
8.2. İmandan ve İslamdan Çıkaran Günahlar	163

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HADİS TARAFTARLARININ İMAN NAZARİYESİNİN

DEĞERLENDİRİLMESİ	169
1. Kitâbu'l-îmân Adlı Eserlerde Nazariyenin Ele Alınışı	169
2. İman Nazariyesinin Bilgi Kaynakları	175
2.1. Kur'an	176
2.2. Sünnet	178
2.3. Sahabe ve Tabiûnün Sözleri	183
2.4. Akıl (Rey)	187
3. İman Nazariyesinin Sosyal Hayattaki Yansımaları	191
3.1. Kufe	192
3.2. Bağdad ve Şam	193
3.3. Belh	193
3.4. Rey	196
3.5. Nisabur	197
3.6. Cüzcan	200
3.7. Merv	201
3.8. Cürcan	202
3.9. Serahs	203
3.10. Herat	203
3.11. Tirmiz	203
3.12. Buhara	205
3.13. Nesef	206
4. Gelenekçi Dini Zihniyetin Çözümlemesi ve Değerlendirilmesi ..	208
4.1. Gelenekçi-Muhafazakâr Din Söyleminin Arka Planına Kısa Bir Bakış	209
4.2. Gelenekçi-Muhafazakâr Din Söyleminin Temsilcileri	211
4.3. Gelenekçi-Muhafazakâr Din Söyleminin Temel Göstergeleri ...	212
SONUÇ	225

EKLER

EK I: HADİS TARAFTARLARI	229
EK II: İMANIN SÖZ VE AMELDEN OLUŞTUĞU, ARTIP EKŞİLDİĞİ FİKRİNİ BENİMSEYENLERİN LİSTESİ	233
EK IV: KİTÂBU'L-ÎMÂN	245

KAYNAKLAR	295
-----------------	-----

DİZİN	309
-------------	-----

ÖNSÖZ

Hadis taraftarları, İslam'ın genel olarak Kitap, Sünnet, sahabe ve tâbiûnun sözlerinden hareketle anlaşılması gerektiğini; bunların dışındaki şahsi rey ve akli istidlallerin mecbur kalmadıkça kullanılmayacağını, ilke olarak benimseyenlerin müşterek adıdır. *Ehlu'l-ḥadîs*, *ehlu's-sunne* veya *aşḥâbu'l-ḥadîs* adıyla bilinen Hadis taraftarları, hicri II. asrın ortalarında teşekkül etmiş önemli bir düşünce ekolüdür. Hadis taraftarlarının oluşturduğu bu zihniyet, Sünni anlayışa damgasını vurmuş ve bunun tezahürleri günümüze de yansımıştır. İslam düşünce geleneğinde, rey ve onu kullananlara şiddetli eleştiriler yönelten, hadisleri ön plana çıkartan ve onların fevkalade etkili olmasını sağlayan bu zihniyet, her nasılsa, büyük ölçüde araştırmacıların dikkatin-den kaçmış görünmektedir.

İslam mezhepleri tarihi, İslam düşünce ekolleri tarihidir. Ancak mezhepler tarihi geleneğinde Ehl-i Sünnet'i derinden etkileyen Hadis taraftarlarıyla ilgili sağlıklı tespitler ve tahliller maalesef pek yapılmamıştır. Oysa ki, on dört asır boyunca Müslümanlar tarafından ortaya konulan fikirlerin ve sistemlerin en iyi şekilde anlaşılabilmesi için ileri seviyede zihniyet analizine ihtiyaç vardır. Bu sebeple biz, İslam düşüncesinde derin izler bırakan ve etkileri günümüze kadar devam eden Hadis taraftarlarının düşünce geleneğinin teşekkül sürecini, mensuplarını ve ileri sürdükleri fikirleri, İslam mezhepleri tarihi metodolojisi çerçevesinde “şahıslar üzerinde derinleşmek”, “fikir-hâdiseme-kan irtibatı” ve “fikirlerin sosyal, siyasi ve iktisadi arka planının araştırılması” suretiyle ortaya koymaya çalıştık.

Hadis taraftarları, siyasi, itikadi ve fıkhi konularda pek çok fikirler ileri sürmüş ve bu konuda pek çok eser kaleme almışlar-

dır. Onların bütün görüşlerini tek bir çalışmada ortaya koyabilmek imkansızdır. Ne var ki, onların *Kitâbu'l-imân* adıyla kaleme aldıkları eserlerin büyük kısmı yayımlanmış olmasına rağmen, tespit edebildiğimiz kadarıyla, bu eserlerle ilgili Türkçe'de ve diğer dillerde müstakil çalışmalar yapılmamıştır. Biz, iman konusundaki görüşlerini esas almak suretiyle bu grubun iman nazariyesini, zihniyetini, metodunu ve düşünce geleneğini tespit etmeye çalıştık.

Araştırmamız, giriş, üç bölüm, sonuç, ekler ve kaynakçadan oluşmaktadır. Giriş kısmında, araştırmamızda takip edeceğimiz metodu belirleyerek çeşitli mezheplerin iman konusundaki temel bazı görüşlerini ve yazılı edebiyatlarını inceledik. Daha sonra İslam düşüncesinde bu konuda yazılmış eserler, müelliflerinin ölüm tarihlerine göre verildi.

“İslam Düşüncesi'nde Hadis Taraftarlarının Ortaya Çıkışı ve Teşekkül Süreci” adını taşıyan I. Bölüm'de, önce bu ekolün ortaya çıkışını hazırlayan tarihî arka plan ve Rey taraftarlarının kim olduğu ortaya konuldu ve daha sonra ekolün nüveleriyle teşekkül süreci aydınlatılmaya çalışıldı. Devamında Hadis taraftarlarının kendilerine has zihniyet yapısı ve mümeyyiz vasıfları, temsilcileri ve temel görüşleri kendi kaynaklarından hareketle tespit edildi.

“Hadis Taraftarlarının İman Nazariyesi” adını taşıyan II. Bölüm'de ise, iman ve büyük günah problemi etrafında ileri sürdükleri görüşleri ve bunları ayet ve hadislerle temellendirmeleri etraflı bir şekilde ele alındı. İmanın tanımı, iman-amel ilişkisi, imanın şubeleri, imanda istisna, imanın dereceleri, imanda artma-eksilme, iman-islam ilişkisi ve iman-büyük günah ilişkisi üzerinde duruldu. Bu arada, zaman zaman imanla ilgili ileri sürülen diğer nazariyelerle de mukayeseler yapıldı.

“Hadis Taraftarlarının İman Nazariyelerinin Değerlendirilmesi” başlığını taşıyan III. Bölüm'de de, iman nazariyelerinin yazılı edebiyatlarında nasıl ele alındığı ve bu nazariyeyi kurarken Kur'an, Sünnet, sahabe ve tâbiün sözüyle akıldan nasıl yararlandıkları değerlendirildi. Özellikle Hadis taraftarları ile Rey taraftarları arasında uzun süre devam eden tartışmaların, ileri sürülen fikirlerin ve hukuki kararların, bazı büyük kültür merkezlerinde sosyal hayata nasıl aksettiği genel olarak tespitte çalışıldı.

Konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla araştırmanın sonuna bazı ekler konuldu. Ek I'de hicrî IV. asra kadar merkezî şehirlerde Hadis taraftarlarının meşhur temsilcileri, Ek II'de imanın söz ve amelden oluştuğu ve artıp eksildiği fikrini benimseyenlerin bir listesi verildi. Ek III'de ise, Hadis taraftarlarının eserlerinde imanın şubeleriyle ilgili birbirinden farklı üç tasnif şematik olarak gösterildi. Ek IV'te iman üzerine yazılan ilk metinlerden olan Kâsım b. Sellâm'ın *Kitâbu'l-îmân* adlı eseri, metinde geçen haberlerin –sahih veya uydurma olduğu dikkate alınmaksızın–, geçtiği kaynakları ve kendilerinden nakilde bulunulan şahıslarla ilgili bilgileri dipnotlarda belirterek yapmış olduğumuz çevirisi verildi. Çeviride referansta bulunulan eserler, araştırmada kullanılanlardan farklı olduğunda tam künyesi yazıldı.

İman tartışması, bir insanın sözle, kalbi/zihinsel bir eylemle İslam'ı benimseme süreci, İslam toplumuna üyeliğin şartları, Müslümanların birbirleriyle ilişkileri ve İslam'ın bir mensubu olarak büyük günah işlediğinde onun sosyal, siyasi ve dinî durumunun ne olması gerektiği gibi problemleri içermektedir. İmanın nesnesi ve öznesi, iman-amel ilişkisi, büyük günah işleyeninin durumu ve iman-islam ilişkisi konusunda birisi Mürcie'nin, diğeri Hadis taraftarlarının olmak üzere iki ayrı nazariye ileri sürülmüştür. Bu ikincisi, hadis koleksiyonlarının yayınlanması ve dilimize çevrilmesiyle insanımız üzerinde olumlu ya da olumsuz bazı etkiler göstermeye başlamıştır. Bu geleneksel iman nazariyesi daha iyi anlaşılabilirken yeni bir iman anlayışının ortaya konulmasına ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın, bu girişimlere ışık tutacağını sanıyoruz. Diğer yandan, böyle bir çalışmanın, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in teşekkül süreci konusundaki bilgi boşluğunun giderilmesine de katkıda bulunacağını ümit ediyoruz.

Araştırmamız sırasında yardımlarını esirgemeyen değerli Hocam Prof.Dr. Hasan Onat'a, çalışmayı baştan sona okuyup Ek IV'te sunulan çeviriyi de kontrol ederek önemli katkılarda bulunan Prof.Dr. Mehmed Said Hatiboğlu'na, Doç.Dr. Mehmet Emin Özafşar ve Doç.Dr. Ömer Özsoy'a, redaktör Kasım Gezen'e ve katkıda bulunan diğer meslektaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Sönmez Kutlu
Ankara 2000

KAYNAKLAR

- Abdullâh b. Ahmed b. Hanbel (290/902), *Kitâbu's-sunne*, tahk. Muhammed b. Sa'îd b. Sâlim el-Kahtânî, Suûdi Arabistan 1986.
- el-Aclûnî, İsmâ'il b. Muhammed (1162/1748), *Keşfu'l-ḥafâ'*, Beyrut 1351.
- el-Acurrî, Ebû Bekr Muhammed b. el-Huseyn (360/970), *eş-Şerî'a*, tahk. Muhammed Hamîd el-Fakî, Beyrut 1983.
- Ahmed b. Hanbel (241/855), *Kitâbu'l-îlel*, tahk. Talat Koçyiğit-İsmail Cerrahoğlu, Ankara 1963.
- _____, *el-Musned*, Beyrut t.y.
- _____, *er-Red 'alâ'l-Cehmiyye ve'z-zanâdıkâ*, tahk. Abdurrahmân Amire, Riyad 1982.
- _____, *Mesâ'il*, tahk. Zuheyr Şaviş, Beyrut 1988 (Oğlu Abdullâh b. Ahmed'in rivayeti, I cilt).
- _____, *Mesâ'il* (3 cilt), tahk. Fazlurrahmân Dîn Muhammed, Delhi 1988 (Oğlu Ebû'l-Fadl İbrâhîm'in).
- _____, *Kitâbu'l-mesâ'il*, tahk. Muhammed b. Abdullâh ez-Zahim-Ebî Abdillâh Ahmed b. Muhammed-Ebî Ya'kub İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî, I-III, Dâru'l-menâr, Kahire 1992.
- _____, *el-Akîde*, tahk. Abdulazîz Şirvânî, Dımaşk 1988.
- _____, *Kitâbu's-sunne*, Kahire t.y., Mekke 1349.
- _____, *Kitâbu'ş-şalât*, Mısır 1323.
- _____, "Kitâbu'l-îmân", (Ebû Bekr el-Hallâl'in (311/923) *Câmi'* (*Musned min mesâ'il* adlı eserin v. 91b-144b / s. 221-290 arasında, British Museum, Or: 2675).
- Akbulut, Ahmet, *Sahabe Devri Siyasi Hadiselerinin Kelami Problemlere Etkileri*, İstanbul 1992.
- el-Amilî, Zeynuddîn b. Alî b. Ahmed eş-Şehîd es-Sânî (966/1559), "Haḳâ'ikü'l-îmân", (*Mecmû'atu'r-resâ'il* içerisinde, s. 98-167), Kum 1406.
- Atay, Hüseyin, *Kur'an'a Göre İman Esasları*, Ankara 1961.
- _____, "Kur'an'a Göre İnanç İlkeleri", *I. Kur'an Sempozyumu Tebliğler Müzakereler*, 1-3 Nisan 1994, Ankara 1994.
- Aydın, Osman, *İlk Mutezîlî Fikirlerin Teşekkülü*, Ankara 1992. (Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enst. basılmamış yüksek lisans tezi).

- el-Aynî, Bedruddîn Mahmûd b. Ahmed (855/1451), *Umdetu'l-kârî fi şerhi'l-Buhârî*, Kahire 1308.
- el-Bağdâdî, Abdulkâhîr b. Tâhîr b. Muhammed (429/1037), *Mezhepler Arasındaki Farklar*, çev. Ethem Ruhi Fığlalı, İstanbul 1991.
- _____, *Kitâbu uşûli'd-dîn*, Beyrut 1981.
- _____, *Uşûlu'l-imân*, Beyrut 1989.
- el-Bağdâdî, Ahmed b. Alî b. Sabit (463/1070), *Târîhu Bağdâd*, Kahire 1931.
- el-Berbehârî, Ebû Muhammed Hasan b. Alî b. Halef (329/940), *Şerhu kitâbi's-sunne*. (İbn Ebî Ya'lâ'nın *Tabakât*'i içerisinde, II. 18-43).
- el-Beyyûmî, Muhammed Receb, "Mescidu'l-Küfe", *Mecelletu'l-Ezher IV* (1982), 320-325;
- Brockelmann, Carl, *Târîhu'l-edebi'l-arabi*, Arp. çev., Abdulhalîm Necâr, Kahire 1991
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâ'il b. İbrâhîm b. el-Muğîre (256/870), *el-Câmi'u's-şâhih*, nşr. Ş. Kurt, İstanbul 1981.
- _____, *et-Târîhu'l-kebir*, Beyrut t.y.
- _____, *et-Târîhu's-şâgîr*, tahk. Mahmûd İbrâhîm Zayed, Kahire 1977.
- _____, *Halku ef'âli'l-'ibâd ve'r-red 'alâ'l-Cehmiyye ve aşâbi't-ta'fil*, Kahire, 1987.
- el-Câhîz, Ebû Osmân Amr b. Bahr (255/869), *el-Uşmâniyye*, tahk. Abdusselam Muhammed Hârûn, Beyrut 1991.
- el-Curcânî, Alî b. Muhammed (816/1413), *Şerhu'l-mevâkıf*, İstanbul 1292.
- _____, *Kitâbu't-ta'rifât*, İstanbul t.y.
- el-Cuveynî, Abdulmelik Ebû'l-Meâlî (478/1085), *Kitâbu'l-irşâd*, tahk. Es'âd Temîm, Beyrut 1985.
- Çakan, İsmail Lütî, "Hadis Edebiyatında İmanla İlgili Bölümlerin Muhtevâ Değerlendirmesi", *MÜİFD* 5-6 (1987-1988), s. 255-275.
- Çakın, Kamil, "Buhârî'nin Mürcie İle İman Konusunda Tartışması", *AÜİFD*, C. XXXII, s. 183-189.
- ed-Dârimî, Ebû Ahmed (255/868), *es-Sunen*, Dîmeşk 1349.
- ed-Dârimî, İmâm Ebû Sa'îd Osmân b. Sa'îd b. Halîd (280/893), *Kitâbu'r-red 'alâ'l-Cehmiyye ve'z-zanâdîka*, Beyrut 1982.
- ed-Dineverî, Ahmed b. Dâvûd Ebû Hanîfe (281/895), *Kitâbu ahbârî't-tivâl*, tahk. Abdulmu'min Amir, Mısır 1960.
- Ebû Abdillâh ez-Zubeyrî, ez-Zubeyr b. Ahmed b. Suleymân b. Abdillâh el-Esedî (317/929), *Kitâbu vaşfi'l-imân ve hâkâ'ikuhû ve'l-İslâm ve şerâ'i'uhû ve'l-ihsân ve menâziluhû ve tebyînu mâ ihtelefe fihî'l-fukâhâ' min şerhihî*, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, İsmail Saib I, Nu: 2716, v. 1b-17b.
- Ebû Ahmed el-Hâkim, Muhammed b. Muhammed b. Ahmed b. İshâk (378/988), *Şî'âru aşâbi'l-hadîs*, tahk. Seyyid Subhî es-Samerâî, Dâru'l-hulefâ' li'l-Kuttâb el-İslâmî, t.y.

- Ebû Bekir el-Hallâl, Ahmed b. Muhammed b. Hârûn (311/923), *es-Sunne* (3 cilt), tahk. Atiyye ez-Zehrânî, Riyad 1989.
- Ebû Bekr b. Ebî Dâvûd es-Sicistânî, Abdullâh b. Suleymân b. el-Eş'as b. el-Ezdî (316/929), "Aķide", (*Mecmû'atu'r-resâ'ili'l-kemâliyye fî't-tevhîd ve'l-aķâ'id* içerisinde, s. 123-126, Kahire t.y.).
- Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Suleymân b. el-Eş'as b. İshâk el-Ezdî el-Basrî (275/883), *Mesâ'il*, Kahire 1934.
- Ebû'l-Fadl et-Temîmî, Abdulvahid b. Abdulazîz b. el-Hâris (410/1019), "Kitâbu'l-i'tikâd mervî Ahmed b. Hânel", tahk. Muhammed b. Hamîd el-Fâkî, Kahire 1952. (*Tabakâtu'l-Hanâbile* içerisinde, II, 292-308)
- Ebû'l-Fedâ'il el-Belhî Ahmed b. Muhammed b. el-Muzaffer b. el-Muh-tar er-Râzî el-Hanefî (VII/XIII. asır), *Kitâbu hücceci'l-ķur'ân*, tahk. Abbâs Ahmed el-Baz, Beyrut 1986.
- Ebû'l-Ferec el-İsfehânî, *Kitâbu'l-eġânî*, Bolak 1868, XIII. 50.
- Ebû'l-Fidâ, İmâdu'd-Dîn İsmâ'il (732/1331), *el-Muhtaşâr fî aķbârî'l-be-şer*, Beyrut t.y.
- Ebû Haltem, Nebil Halîl, *el-Fıraķu'l-islâmiyye fikren ve şî'ren*, Beyrut 1990.
- Ebû Hanife, en-Numan b. Sabit (150/767), *İmamı Azam'ın Beş Eseri* (1. "Risâle ilâ 'Uşmân el-Bettî", 2. "Kitâbu'l-'âlim ve'l-mute'allim", 3. "el-Fıķhu'l-ebsa't", 4. "el-Fıķhu'l-ekber", 5. "el-Vaşıyye"), çev. Mustafa Öz, İstanbul 1981.
- _____, *Kitâbu'l-'âlim ve'l-mute'allim*, tahk. Muhammed Revvâs Kal'acî-Abdurrahmân el-Hindî en-Nedevî, Halep 1972.
- Ebû Hâtîm er-Râzî, Ahmed b. Hamdan (324/936), *Kitâbu'z-zîne fî ke-limâti'l-İslâmiyye*, tahk. Abdullâh Selam es-Samerrâî, Bağdad 1988.
- Ebû'l-Leys es-Semerkandî, Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhim el-Hanefî (383/993), *Tenbihu'l-ġâfilîn ve büstânu'l-'ârifîn*, Beyrut 1989.
- Ebû'l-Meâlî, Muhammed b. el-Huseynî el-Alevî (V/XI. asır), "Kitâbu beyânî'l-edyân", Arapça'ya çev., Yahyâ el-Haşşâb, *Mecelletu kul-liyyeti'l-âdâb câmi'ati'l-Kahire*, XIX (1957), s. 11-58.
- Ebû Muhammed el-İrakî, Osmân b. Abdillâh b. el-Hasen el-Hanefî, *el-Fıraķu'l-mufteriķa beyne ehli'z-zeyġ ve'z-zandaķa*, tahk. Yaşar Kutluay, Ankara 1961.
- Ebû Muhamed et-Temîmî, Rızkullâh b. Abdilvehhâb b. Abdilazîz el-Hanbelî (488/1095), "Muķaddime fî aķidetî'l-İmâm Ahmed b. Hânel", (İbn Ebî Ya'lâ'nın *Tabakâtu'l-* içerisinde, II, 265-290).
- Ebû Nu'aym el-İsfehânî, Ahmed b. Abdillâh (430/1038), *Ĥilyetu'l-evli-yâ' ve tabakâtu'l-aşfiyâ'*, Matbaatu's-sa'ade, y.y., 1979.
- _____, *Kitâbu Târîhi İşbehân*, tahk. Seyyid Kisrevî Hasen, Beyrut 1990.
- Ebû Şekûr es-Sâlimî, Muhammed b. Abdusseyyid b. Şu'ayb el-Keşşî

- el-Hanefî (V/XI yüzyılın II. yarısı), *Kitābu't-temhîd fî beyāni't-tevhîd*, Selim Ağa Nu: 587.
- Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm (224/838), "Kitābu'l-îmân", tahk. M. Nasiruddîn el-Elbânî, Kuveyt t.y. (*Min kunûzi's-sunne: Resâ'il er-ba'a* içerisinde, 47-102).
- el-Eş'arî, Ebû Hasan Ali b. İsmâ'il (324/935), *Maḳâlātu'l-İslâmiyyîn ve'ḥtilâfu'l-muṣallîn*, tahk. Helmut Ritter, Wiesbaden 1980.
- _____, *Kitābu'l-luma'*, tahk. Richard J. Mc. Charty, Beyrut 1952.
- _____, *Kitābu'l-ibâne 'an uşûli'd-diyâne*, Medine 1975.
- _____, *Risâle fî istiḥşâni'l ḥavḍ fî 'ilmi'l-kelâm*, Beyrut 1953.
- el-Fahrî, Ahmed b. Muhammed b. Abdillâh (IX/XV. asrın ilk yarısı), *Kitābu telḥisi'l-beyân fî zikri fıraḳı ehli'l-edyân*, Moskova 1988 (tıpkı basım).
- Fadl b. Şazân, Ebû Muhammed en-Nisâbüri (260/873), *İdâh*, Beyrut 1982.
- Fazlur Rahman, *İslam*, çev. Mehmet Dağ-Mehmet Aydın, İstanbul 1981.
- _____, *İslamic Methodology in History*, Karaçi 1965.
- el-Fesevî, Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Sufyân (277/890), *Kitābu'l-ma'rife ve't-târiḥ*, Bağdad 1975.
- Fıḡlalı, Ethem Ruhi, *Çaḡımızda İtikâdi İslâm Mezhepleri*, İstanbul 1986.
- _____, *İbâdiye'nin Doḡuşu ve Görüşleri*, Ankara 1983.
- _____, *İmamiyye Şiası*, İstanbul 1984
- Fikret, Muhammed Asıf, *An Alphabetical Hand-List of the Manuscripts in the Astân Quds Razavi Central Librari*, Astan Quds Razavi Central Library Publication, No: 13, Baskı Tarihi: 1369.
- Goldziher, Ignaz (1850-1921), *el-'Aḳide ve's-şer'i'a fî'l-İslâm*, çev. M. Yûsuf Mûsâ-Ali Hasan Abdulkâdir, A. Abdülhâlik, Kahire 1946.
- _____, *Muslim Studies II.*, İngilizce'ye çev., C.R. Barber, S.M. Stern, London 1967.
- _____, *Zahirîler, Sistem ve Tarihleri*, çev., Cihat Tunç, Ankara 1982.
- el-Hâkim en-Nisâbüri, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. el-Beyyî' (404/1014), *Târîḫü Nisâbüri*, tahk. Richard N. Frye, Moton 1965.
- _____, *Kitābu ma'rifeti 'ulûmi'l-hadîş*, tash. ve ta'lik, es-Seyyid Mu'zam Huseyn, Kahire 1938.
- el-Hâkim es-Semerkindî, Ebû'l-Kâsım İshâk b. Muhammed (342/953), *Kitābu's-sevâdi'l-a'am*, İstanbul 1887.
- _____, *Risâle fî'l-îmân*, İstanbul 1887.
- Halife b. Hayyât (240/854), *Kitābu't-ṭabaḳât*, tahk. Ekrek Ziya el-Umerî, Riyad 1982.
- _____, *Târîḫ*, tahk. Ekrem Ziya el-Umarî, Riyad 1985.
- el-Halîmî, Huseyn b. Hasen (403/1012), *Kitābu'l-minhâc fî şu'abi'l-îmân*, tahk., Halîmî Muhammed Fude, Dârul-Fikr 1979.
- Hamîdân, Abdullâh Hamîdân, "el-Merâkizu'l-ilmîyye ve'l-meşâhi-

- ri'l-fukâhâ", *Mecelletu kulliyeti'l-âdâb ve'l-'ulûmi'l-islâmiyye*, V (1985), s. 25-74.
- Hanefî, Hasan, *Mine'l-'akîde ilâ's-sevre*, Kahire 1988.
- Hasan Han, Muhammed Siddîk, *Habietu'l-ekvân fi iftirâkı'l-umem 'alâ'l-mezâhib ve'l-edyân*, Lübnan 1984.
- Haskefi, *Musnedu imâm Ebi Hanîfe*, Mektebetu'l-âdâb 1981.
- el-Hâşimî, Sa'dî, *Ebû Zur'a er-Râzî (264/877) ve cuhûduhû fi's-sunneti'ne-beviyye ma'a tahkîki kitâbihî'd-đu'afâ' ve ecvibetihî 'alâ es'ileti'l-berzâ'i*, Medine 1989.
- el-Hâşimî, Ebû Alî Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. İsa (345/957), "Muqaddime fi i'tikâdi Ahmed b. Hanbel", (İbn Ebî Ya'lâ, *Tabakâtu'l-Hanâbile*, II. 183-185)
- el-Haşşâb, Yahyâ, "Tahkîku'l-muştalâhât et-târîhiyye el-vâride fi kitâbi mefâtihi'l-'ulûm li'l-Horezmî (387/997)", *el-Mecelletu't-târîhiyye el-Mısrıyye* VII (1958), s. 164-212.
- el-Hatîb el-Bagdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit (463/1071), *Şerefu aşhâbi'l-hadîs*, tahk. M. Said Hatiboğlu, Ankara 1991. (2. baskı).
- _____, *Kitâbu'l-kifâye fi 'ilmi'r-rivâye*, Haydarabad 1357.
- Hatiboğlu, M. Said, *İslâmî Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu*, (basılmamış doktora tezi), Ankara 1962.
- el-Hattabî, Ebû Suleymân Ahmed b. Muhammed el-Bustî (388/998), *Me'âlimu's-sunen*, tahk. Abdusselam Abduşşâfi Muhammed, Beyrut 1991.
- el-Hayyât, Ebû'l-Huseyn Abdurrahim b. Muhammed el-Mu'tezilî (300/912), *Kitâbu'l-intişâr ve'r-red 'alâ İbni'r-Rävendî*, Kahire 1925.
- Hemmâm b. Munebbih (131/748), *eş-Şahîfe*, çev. Talat Koçyiğit, Ankara 1967.
- Hizmetli, Sabri, "İtikadi İslâm Mezheplerinin Doğuşuna İctimaî Hadiselerin Tesiri Üzerine Bir Deneme", *AÜİFD* XXVI (1983), s. 653-680.
- el-Humeydî, Ebû Bekir Abdullâh b. Zubeyr (219/834), *el-Musned*, tahk. Habîburrahmân el-Azâmî, Haydarabad t.y.
- Izutsu, Toshihiko, *İslam Düşüncesinde İman Kavramı*, çev. Selahaddin Ayaz, İstanbul 1984.
- İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yûsuf b Abdillâh (463/1071), *et-Temhîd li-mâ fi'l-muvaţta' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd*, tahk. Sa'îd Ahmed el-Arab, Muessesetu Kurtuba 1981.
- İbn Âsam el-Kufî (314/926), *Kitâbu'l-futûh*, Haydarabad 1388.
- İbn Batta el-Ukberî (387/997), *Kitâbu's-şerh ve'l-ibâne*, tahk. Henri Laoust, Damas 1958.
- İbnu'l-Cevzî, Cemaluddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahmân b. Muhammed (597/1200), *Telbîsu'l-İblîs*, Beyrut 1989.
- _____, *Menâkıbu İmâm Ahmed b. Hanbel*, tahk. Abdullâh b. Abdilmuh-sin et-Turkî-Alî Muhammed Ömer, Mısır 1979.

- _____, *Kitābu'l-mevdū'at*, tahk. Abdurrahmān Muhammed Osmān, Medine 1966.
- İbnu'l-Cezerî, Şemsuddîn Muhammed b. Muhammed, *Ġāyetu'n-nihāye fi tabakāti'l-kurrā'*, tahk. Gotthelf Bergstrasser, Kahire 1933.
- İbn Daî er-Râzî, Seyyid Murtaza Hasenî (7./14. asrın başları), *Tabşıratu'l-avām fi ma'rifeti makālāti'l-enām*, Tahran 1313.
- İbn Dâvûd el-Belhî, Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Va'izî (610/1213), *Feđâ'il-i Belh*, Farsça'ya çev. Abdullâh Huseynî el-Belhî, tahk. Abdulhayy Habibî, Tahran 1350.
- İbn Ebî Bekr el-Hanefî, Yahyâ en-Nehâî (V. asır), *el-Muhtaşar fi beyâni'l-i'tikâd*, tahk. Marie Bernand, *Annales Islamologiques*, 18 (1982), s. 1-35.
- İbn Ebî Ya'lâ, Ebû'l-Huseyn Muhammed b. Muhammed (526/1131), *Tabakātu'l-Ĥanâbile*, Kahire 1952.
- İbn Ebî'l Hadîd, Abdulhamid Hibetullâh b. Muhammed b. el-Huseyn (655 /1257), *Şerhu Nehci'l-belâğa, Dâru'l-İhyâ' el-Kutubi'l-Arabî*, 1968.
- İbn Ebî Hâtîm er-Râzî, Ebû Muhammed Abdurrahmān Muhammed b. İdrîs (327/936), *el-Cerh ve't-ta'dîl*, Haydarabad 1952.
- _____, "Kitābu ehli's-sunne ve i'tikâdu'd-dîn", Mahmûd b. Muhammed el-Haddād, Dâru'l-Furkân, y.y. t.y. (*el-Akîde* adlı kitabın içerisinde s. 35-43).
- İbn Ebî Ömer el-Adenî, Muhammed b. Yahyâ (243/857), *Kitābu'l-imân*, tahk. Hamed b. Hamdi el-Câbirî el-Harbî, Kuveyt 1986.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed (235/849), *el-Kitābu'l-muşannef fi'l-aĥâdiş ve'l-âşâr*, tahk. Muhtar Ahmed en-Nedvî, Bombay 1984.
- _____, "Kitābu'l-imân", tahk. M. Nasiruddîn el-Elbânî, Kuveyt t.y. (*Min kunûzi's-sunne: Resâ'il erba'a* içerisinde, s. 1-46.)
- İbnu'l-Esîr, Ebû Hasan Ali b. Muhammed Abdülkerîm (630/1223), *el-Kâmil fi't-târîh*, Mısır 1965.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Ahmed b. Ali (852/1448), *Tehzîbu't-tehzîb*, Beyrut 1967.
- _____, *Lisânu'l-mizân*, Beyrut 1950.
- _____, *Muĥaddimetu Fethi'l-bârî*, Beyrut 1300.
- _____, *Fethu'l-bârî bi şerhi şahihi'l-buĥârî*, Beyrut 1300.
- İbn Hallikân, Ebû'l-Abbâs Şemsuddîn Ahmed Muhammed b. Ebî Bekr, *Vefeyâtu'l-a'yân ve ebnâ'i'z-zamân*, tahk. İhsan Abbâs, Beyrut 1977.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Sa'îd el-Endulîsî (456/1064), *el-Faşl fi'l-mîlel ve'l-ehvâ' ve'n-nihâl*, Beyrut 1986.
- İbn Hemmâm, Ebî Bekr Abdurrezzâk es-San'ânî (211/827), *el-Muşannef*, tahk. Habîburrahmân el-Azâmî, I-XII, Meclisi'l-İlmî Yayını, 1970.
- İbn Hibbân, Ebû Hatim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Bustî (354/965), *Kitābu meşâhiri 'ulemâ'i'l-emşâr*, Wiesbaden 1959.

- _____, *Kitābu'l-mecrūhîn mine'l-muḥaddiṣîn ve'd-ḍu'afā'i ve'l-metrākîn*, tahk. Mahmūd İbrāhîm Zayid, Halep 1975.
- _____, *eş-Sikât*, Haydarabad 1982.
- _____, *el-İhsân fi takrîbi şahîhi İbn Hibbân*, terb. el-Emîr Alâuddîn Alî b. Belbân el-Farisî (739/1338), tahk. Şu'ayb el-Arnâvût, Beyrut 1988.
- İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk es-Sulemî en-Nisâbü'rî (311/923), *Kitābu't-tevhîd ve işbât şifâti'r-Rab*, tahk. Muhammed Halil Hurrâs (?), Beyrut 1978.
- _____, *Şahîhu İbn Huzeyme* (4 cilt), tahk. Muhammed Mustafa el-Azâmi, Beyrut Mekke 1390.
- İbnu'l-İmâd el-Hanbelî, Ebû'l-Fellâh Abdulhayy (1089/1678), *Şezerātu'z-zehab fi aḥbâri men zehab*, Beyrut t.y.
- İbn Kayyım el-Cevziyye, Şemsuddîn Muhammed b. Ebî Bekr (751/1350), *Kitābu's-şalât ve aḥkâmu tariḫihâ*, Mısır 1323.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâ'il b. Amr (774/1372), *el-Bidāye ve'n-nihāye*, Mısır t.y.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muslim (276/889), *el-Me'ârif*, tahk. Servet Ukkâse, Kahire 1981.
- _____, *Te'vilu muḥtelifi'l-ḥadiş*, Beyrut 1973.
- _____, *el-İmâme ve's-siyâse*, nşr. Kahire 1969.
- İbn Kutluboga, Ebû'l-Adl Zeynuddîn Kâsım (879/1474), *Tâcu't-terâcim fi tabakâti'l-Hanefiyye*, Bağdad 1962.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî (275/888), *es-Sunen*, tahk. Muhammed Fu'âd Abdalbâkî, İstanbul t.y.
- İbn Mende, Muhammed b. İshâk b. Muhammed b. Yahyâ (395/1004), *Kitābu'l-imân*, tahk., Alî b. Muhammed Nasır el-Fakihî, Beyrut 1987.
- İbn Murtazâ, Ahmed b. Yahyâ (840/1436), *Kitābu'l-milel ve'n-nihâl min eczâ'i kitâbi'l-baḥri'z-zehhâr el-câmi' li mezâhibi 'ulemâ'i'l-emşâr*, tahk. Muhammed Cevad Meşkûr, Tebriz 1959.
- İbn Ömer el-Ezdi el-Basrî, er-Rebi' b. Habîb (170/786), *el-Câmi'u's-şahîḫ musnedu'l-imâm er-Rebi' b. Habîb*, Kahire 1349.
- İbn Receb el-Hanbelî, Zeynuddîn Ebû'l-Ferec Ahmed b. Şihabuddîn b. Ahmed (795/1392), *Câmi'u'l-ülûm ve'l-ḫikem*, İskenderiye t.y.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd (230/844), *Kitābu't-tabakâtu'l-kebir*, Beyrut 1958.
- İbnu's-Salâh, Ebû Amr Osmân b. Abdirrahmân eş-Şehrazûrî (643/1245), *Ulûmu'l-ḥadiş*, nşr. Nuredîn İtr, Halep 1966.
- İbn Şahin, Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân el-Bağdâdî (385/995), *Şerḫu mezâhibi ehli's-sunne*, tahk. Adil b. Muhammed, Kurtuba 1995.
- İbn Tahman, İbrâhîm (163/779), *Meşveḫa İbn Tahman*, tahk. Muhammed Tâhir Mâlik, Dımaşk 1983.

- İbn Teymiyye (728/1327), *Kitābu'l-îmân*, tahk. Haşim Muhammed Şazelî, Kahire t.y.
- _____, *Kitābu'l-îmân el-evsâf*, Dâru'l-Furkân t.y.
- _____, *el-Akîdetu'l-vâsıtıyye*, İstanbul 1975.
- _____, *Mecmû'ü'l-fetavâ*, Kahire 1404.
- İbnu'n-Nedîm, Muhammed b. İshâk (385/955), *el-Fihrist*, Beyrut 1964.
- İbn Veddâh, Muhammed el-Kurtûbî (268 veya 287/881 veya 900), *el-Bid'a ve'n-nehyu 'anhâ*, tahk. Muhammed Ahmed Dihmân, Dimaşk 1980.
- el-Îcî, Adüduddîn (736/1335), *el-Mevâkıf*, Kahire t.y.
- el-İclî, Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih Ebû'l-Hasan (261/874), *Târîhu şîkât*, tahk. Abdulmutî' Kal'acî, Beyrut 1984.
- el-İsferâ'înî, Ebû'l-Muzaffer (471/1078), *Tebşîr fi'd-dîn ve temyîzi'l-fırkati'n-nâciye 'an fıraki'l-Hâlikîn*, tahk. Zahid el-Kevserî, Beyrut 1988.
- el-İstahrî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ca'fer el-Farîsî (III/IX. asrın sonları) "Mezâhibu ehli'l-ilm ve aşhâbu'l-eşer", (İbn Ebî Ya'lâ'nın *Tabakât*'i içerisinde I, 25-36).
- İzmirli, İsmail Hakkı, *Yeni İlm-i Kelâm*, haz. Sabri Hizmetli, Ankara 1981.
- Işık, Kemal, *Mu'tezile'nin Doğuşu ve Görüşleri*, Ankara 1967.
- el-Ka'bî el-Belhî, Ebû'l-Kâsım (319/931), (*Bâbu*) „*ikru'l-mu'tezile min maķâlât el-İslâmiyye*, tahk. Fu'âd Seyyid, Tunus 1986.
- Kâdî Abdulcabbâr, Abdullâh b. Ahmed Ebû'l Huseyn (415/1020), *Şerhu uşûli'l-ħamse*, Kahire 1965.
- Kâdî Ebû Ya'lâ, Muhammed b. el-Huseyn b. Muhammed b. Halef b. Ahmed b. el-Ferrâ el Bağdâdî (458/1065), *el-Kâdî Ebû Ya'lâ ve kitâbuhü mesâ'ilu'l-îmân*, tahkîk, Suûd b. Abdilazîz el-Halef, Dâru'l-Asîma, Riyad 1410 (I. baskı).
- _____, *el-Kitâbu'l-mu'temed fi uşûli'd-dîn*, tahk. Vedit' Zeydân Haddâd, Beyrut 1974.
- el-Kâdî, Nu'mân, *el-Fıraku'l-İslâmiyye fi's-şî'ri'l-Emevî*, Kahire 1970.
- Kâdî İyâd, Ebû'l-Fadl İyâd b. Mûsâ b. İyâd el-Yahsûbî (544/1149), *Tertîbu'l-medârik ve taķrîbu'l-mesâlik*, tahk. Ahmed Bekr (?) Mahmûd, Beyrut t.y.
- el-Kalhâtî, Ebû Abdirrahmân Muhammed b. Sa'îd (IV/X. yüzyıl), *el-Keşf ve'l-beyân*, tahk. Seyyide İsmâ'îl Kâşif, Umman 1980.
- el-Kazvîni, *Muhtaşaru şu'abi'l-îmân*, Kahire 1355.
- el-Kelâbâzî, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk el-Buhârî (380/990), *Kitâbu't-te'arruf li mezhebi ehli't-taşavvuf*, tahk. A.J. Arberry, Kahire 1352.
- el-Kelvezânî el-Hanbelî, Mahfûz b. Ahmed b. Hasan (510/1116), "Akîde", (*Mecmû'atu'r-resâ'ili'l-kemâliyye fi't-tevhîd ve'l-akâ'id* içerisinde, s. 130-132.) Kahire t.y.

- el-Kerderî, Hâfizuddin Muhammed b. Muhammed b. Şihâb el-Horezmî el-Bezzâzî (827/1423), *Menâkıbu Ebî Hanîfe*, Beyrut 1981.
- el-Kevserî, M. Zâhid, *Te'nibu'l-Hatîb 'alâ mâ saķahu fı tercemeti Ebî Hanîfe mine'l-eķāzîb*, Beyrut 1981.
- Kılıçer, M. Esad, *İslam Fıkhdında Re'y Taraftarları*, Ankara 1994.
- _____, "Ehl-i Re'y", *DİA*, X. 521-524
- Kırbaşoğlu, M. Hayri, *Ashâbu'l-Hadis'e Göre Allah'ın Sıfatları Problemi*, Ankara 1983. (A.Ü.İ.F., Basılmamış Doktora Tezi).
- _____, "Sünnî Deyiminin Ortaya Çıkışı", *İslâmî Araştırmalar* II (1987), 6, s. 79-89.
- _____, "Ashâbu'l-Hadis'in Akâid Edebiyatı", *İslâmî Araştırmalar* II (1987), 5, s. 79-89.
- _____, "Ehlû's-Sünne Kavramı Üzerine Bazı Yeni Mülâhazalar", *İslâmî Araştırmalar* I (1986), 1, s. 71-79.
- el-Kindî, Muhammed b. Yûsuf (350/961), *Vulâtu Mışır*, Beyrut 1908.
- Koçyiğit, Talat, *Hadiscilerle Kelamcılar Arasındaki Münakaşalar*, Ankara 1989.
- Kohlberg, Etan, "Muwâfât Doctrines in Muslim Theology", *Studia Islamica* LVII (1983), s. 47-66
- el-Kummî, Sa'd b. Abdillâh Ebû Halef el-Eş'arî (301/913), *Kitâbu'l-makâlât ve'l-fıraķ*, Tahran 1964.
- el-Kuresî, Muhyiddîn Ebû Muhammed Abdulkâdir b. Muhammed, *el-Cevâhîru'l-Muđî'e fı tabakâti'l-Hanefiyye*, Haydarabad 1322.
- Kutlu, Sönmez, *Türklerin İslâmlaşma Sürecinde Mürcie ve Tesirleri*, Ankara 2000.
- _____, *Mürcie ve İtikadî Görüşleri*, Ankara 1989 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- el-Lâlekâi, Hasan b. Mansûr et-Taberî (418/1027), *Şerhu uşulî i'tikadi ehlî's-sunne ve'l-cem'â'a*, tahk. Ahmed Sa'd, Riyad t.y.
- el-Luknevî, Muhammed Abdulhayy el-Hindî (1304/1886), *er-Ref ve't-tekmîl fı'l-cerh ve't-ta'dil*, tahk. Abdulfettah Ebû Ğudde, Beyrut 1987.
- _____, *el-Fevâ'idu'l-behiyye*, Kahire 1906.
- Madelung, Wilfred, "Early Sunnî Doctrine Concerning Faith as Reflected in The Kitâb al-İmân of Abû Ubayd al-Qâsim b. Sallâm (224/839)", *Der Islam* LIX (1982), 1, s. 232-254.
- "The Early Murjia in Khurasan and Transoxsania and the Spread of Hanafism", *Der Islam* LIX (1982), 1, Türkçe'ye çev. Sönmez Kutlu, "Horasan ve Maveraünnehir'de İlk Mürcie ve Hanefiliğin Yayılışı", *AÜİFD* XXXIII (1992), s. 239-247.
- el-Makdisî, Mutahhar b. Tâhir (387/997), *el-Bed' ve't-târîh*, Kahire t.y.
- el-Makdisî, Şemsuddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Beşşârî (375/985'den sonra), *Ahsenu't-teķâsim fı ma'rifeti'l-eķâlim*, tahk. J. Geoje, Leiden 1906.
- el-Makrizî, Takiyuddin, Ahmed b. Ali, (845/1444), *el-Mevâ'i ve'l-i'tibâr bi zikri'l-hıttâ ve'l-âsar*, Beyrut t.y.

- el-Malatî, Ebû'l Huseyn Muhammed b. Ahmed (377/987), *et-Tenbîh ve'r-red 'alâ ehli'l-ehvâ' ve'l-bida'*, takd. Zahid Kevserî, Kahire 1991.
- Mâlik b. Enes (179/795), *el-Muvaţta'*, İstanbul 1981.
- Ma'mer b. Râşid (153/769), *el-Câmi'*, (Abdurrezzak b. Hemmâm'ın (211/827), *el-Muşannef* adlı eserinin X. ve XI. ciltlerinde, tahk. Habibu'r-Rahmân el-Azâmî, I-XII, Meclisi'l-ilmî Yayını, yy., 1970.
- Ma'rûf, Nâci, '*Urûbetu'l-'ulemâ'i'l-mensûbîn ilâ'l-buldâni'l-a'cemiyye fi Hurasân*, Bağdad 1986.
- _____, *Urûbetu'l-'ulemâ'i'l-mensûbîn ilâ'l-buldâni'l-a'cemiyye fi'l-meşriki'l-İslâmî*, Bağdad 1974.
- Ma'rûf, Nayif Mahmûd, *Divânu'l-ĥavâric*, Beyrut 1983.
- el-Maturidî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd (333/944), *Kitâbu't-tevhîd*, tahk. Fethullâh Huleyf, İstanbul 1979.
- el-Mehmasânî, Subhî, *el-Mucâhidûn fi'l-ĥaĥĥ*, Beyrut t.y.
- el-Mekki, Muvaffak b. Ahmed (568/1172), *Menâkıbu Ebî Ĥanîfe*, Beyrut 1981.
- Merttürkmen, Hilmi, *Buharî'nin Ebû Ĥanîfe'ye İtirazları ve Aralarında İhtilâflar*, Erzurum t.y. (Basılmamış Doktora Tezi)
- el-Mervezî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Nasr (294/906), *İhtilâfu'l-'ulemâ'*, tahk. es-Seyyid Subhi es-Samerrâî, Beyrut 1986 (3. baskı).
- _____, *es-Sunne*, tahk. Ebû Muhammed Sâlim b. Ahmed es-Selefî, Beyrut 1988.
- Mes'ûdî, *Murûcu'z-zehab ve ma'âdinu'l-cevher*, tahk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamîd, Mısır 1964.
- el-Minkarî, Nasr b. Muzahim (212/827), *Vaĥ'atu Şıffîn*, tahk. Abdus-selam Hârûn, Kahire 1962.
- Muhammed Ahmed Ali Mahmûd, *el-Ĥanâbile fi Bağdâd*, Beyrut 1986.
- Muhtar, Suheyr Muhammed, *et-Tecsim 'inde'l-muslimîn mezhebu'l-Kerâmîyye*, Kahire 1971.
- el-Muderrisî, Abdullatîf, *Meşâyihu Belĥ mine'l-Ĥanefiyye*, Bağdad 1977,
- Muslim, Ebû'l-Huseyin Muslim b. Haccâc el-Kuşeyrî (261/875), *Şaĥ-îĥ*, İstanbul 1981.
- Naşî el-Ekber, Ebû'l-Abbâs Abdullâh b. Şirşîr el-Enbarî (293/906), *Mesâ'ilu'l-imâme, Kitâbu'l-evsâf fi'l-maĥâlât*, tahk. Josef van Ess, Beyrut 1971.
- en-Necaşî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ali (450/1058), *Ricâlu'n-Necaşî*, tahk. Muhammed Cevâd, Beyrut 1988.
- en-Nesâî, Ahmed b. Şu'ayb b. Ali b. Bahr b. Sinân b. Dinâr (303/915), *es-Sunen*, İstanbul 1981.
- en-Nesefî, Ebû'l-Mu'în Meymûn b. Muhammed (508/1114), *Tabşîretu'l-edille fi uşûli'd-dîn*, tahk. Claude Selame, Şam 1992.

- en-Nesefî, Ebû Mutî' Mekhul b. Fazl (318/930), "Kitabu'r-red 'alâ'l-bida' ve'l-ehvâ'", tahk. Marie Bernand, *Annales Islamologiques* XVI (1980), 39-126.
- Neşvânî'l-Himyerî, Ebû Sa'îd (573/1175), *el-Hûru'l-iyin*, nşr. Kemal Mustafa, Kahire 1948.
- en-Nevbahtî, el-Hasan b. Mûsâ (300/912), *Fıraku's-Ş'ra*, İstanbul 1931.
- en-Nevevî, Muhyiddîn Ebû Zekeriyya (676/1277), *Şerhu şahîhi Muslim*, Beyrut t.y.
- en-Nisâbüri, İshâk b. İbrâhîm b. Hanî (275/888), *Mesâ'ilu'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, tahk. Zuhayr eş-Şaviş, Beyrut 1400.
- Onat, Hasan, *Emeviler Devri Şit Hareketleri*, Ankara 1993.
- , "Din Anlayışımızın Kaynakları Üzerine Bazı Düşünceler", *Türk Yurdu* XIII (1993), 75.
- Pessagno, J. Meric, "The Murjia and Ab, Ubayd", *JAOS* LIX (1975), s. 387-394.
- el-Pezdevî, Ebû Yusr Muhammed (493/1099), *Ehl-i Sünnet Akaidi*, çev. Şerafettin Gölcük, İstanbul 1988.
- er-Râzî, Muhammed b. Ömer b. Huseyn Fahrüddîn (606/1209), *İti-kâdâtu fırakı'l-İslâmiyye*, Kahire 1978.
- , *Menâkıbu's-Şâfi'i*, y.y., 1279.
- Ringrenn, Helmer, "The Coception of Faith in Koran", *Oriens*, IV (1951) s. 1-20.
- es-Sâbüni, Ebû Osmân İsmâ'il b. Abdirrahmân (449/1057), "Akıde-tu's-selef ve aşhâbu'l-hadîş", *Mecmû'atu'r-resâ'ili'l-kemâliyye fi't-tevhîd* içerisinde, 73-122, Kahire t.y.
- es-Sâbüni, Nureddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr (580/1184), *Mâtürîdiye Akaidi*, çev. Bekir Topaloğlu, Ankara 1979.
- es-Safedî, Salahüddîn Halil b. Aybek (764/1362), *Kitâbu'l-vâfi bi'l-ve-fâyât*, I. cilt, İstanbul 1931; II. cilt, Dederling 1949; III. cilt, Dımaşk 1953; IV. cilt, Dımaşk 1954; V-XVII. cilt, Weisbaden 1970-1982.
- es-Saffâr el Buhârî, Ebû İshâk İbrâhîm b. İsmâ'il b. Ebî Nasr (534/1139), *Telhişu'l-edille fi usûli'd-din*, (Yazma eser. Prof. Dr. Hasan Onat'ın kütüphanesinde).
- Sâlih b. Ahmed b. Hanbel Ebû'l-Fadl (266/879), *Mesâ'ilu'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, tahk. Fazlurrahmân Din Muhammed, Delhi 1988.
- , *Siretu'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, tahk. Fu'ad b. Abdulmun'im Ahmed, Riyad 1995.
- Sâlim b. Zekvân (I. asrın sonları ?), *Stre Sâlim b. Zekvân*, (Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi Or: 1402 numarada kayıtlı Martin Hinds'a ait mikrofilm içerisinde, v. 154-194).
- es-Samerrâî, Mâcid Ahmed, *Şi'ru Şabit Kutna el-'Atekî*, Bağdad 1970.
- Schacht, Joseph, *İslam Hukukuna Giriş*, çev. Mehmed Dağ-Abdulkadir Şener, Ankara 1986.

- _____, "Ashâb al-Ra'y", *EI2*, s. 692.
- es-Sehmî (428/1036), *Târîhu Curcân*, Beyrut 1987.
- es-Sem'ânî, Mansûr b. Muhammed b. Abdulcebbâr et-Temimî el-Mervezî Ebû Muzaffer, (489/1096), *el-İştîlâm fi'l-hilâf beyne'l-imâ-meyn eş-Şâfi'i ve Ebî Hanîfe*, tahk. Nayif Nâfi el-Umarî, Medine 1993.
- es-Sem'ânî, Abdulkerîm b. Muhammed b. Mansûr et-Temîmî (562/1166), *el-Ensâb*, Beyrut 1988.
- es-Semerkindî, Ebû Selem Muhammed b. Muhammed, *Cumelu usû-li'd-dîn*, tahk. Ahmed Saim Kılavuz, İstanbul 1989.
- Sezgin, Fuad, *Târîhu't-turâsi'l-'arabî*, Medine 1983.
- Smith, Wilfred Cantwell, "Faith as Tasdik", *Islamic Philosophical Theology*, ed. Perviz Morewedge, Newyork Albany 1979, s. 96-119.
- es-Subkî, Tacuddin Ebû Nasr Abdulvehhâb (711/1380), *Kitâbu tabakâti's-Şâfi'iyyeti'l-kebir*, Kahire 1323-24
- es-Suyûtî, Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed Celâluddin (911/1505), *Kitâbu'l-le'âlî'l-maşnû'a fi'l-eĥâdişi'l-mevdû'a*, Matbaatu'l-edebiyeye, y.y., 1317.
- eş-Şafi'i, Muhammed b. İdrîs (204/819), *er-Risâle*, çev. Abdulkadir Şener-Ibrahim Çalıskan, Ankara 1996.
- eş-Şarkavî, Muhammed b. Muhammed, "Ehlu'r-re'y mine'l-fukahâ", *Mecelletu'l-Ezher VII*(1966), 732-740.
- Şebîb b. Atiyye (II. asrın II. yarısı ?), *er-Red 'alâ's-Şukkâk ve'l-Murci'e* (Cambridge Üniversitesi kütüphanesi Or: 1402 numarada kayıtlı Martin Hinds'a ait mikrofilm içerisinde)
- eş-Şehristânî, Ebû Feth Muhammed b. Abdilkerîm, (548/1153) *el-Milel ve'n-nihâl*, tahk. Abdulemir Ali Mehnâ-Ali Hasan Faur, Beyrut 1990.
- Şeyh Mufid, Muhammed b. Nu'man (413/1022), *Evâ'ilu'l-makâlât fi'l-mezâhibi'l-muhtârât*, Tebriz 1371.
- et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (310/922), *Târîhu'l-umem ve'l-mulûk*, tahk. M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm, Beyrut t.y.
- et-Taftazânî, Mes'ûd b. Ömer (793/1390), *Şerh-i Akâid-i Neseî*, çev. Süleyman Uludağ, İstanbul 1980.
- et-Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsab Sevde (297/909), *es-Sunen*, Kahire 1982.
- Uğur, Mucteba, *Hadis İlimleri Edebiyatı*, Ankara 1996.
- el-Ukaylî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr b. Mûsâ b. Hammad (322/933), *Kitâbu'd-du'âfâ'i'l-kebir*, tahk. Abdulmûti' Emin Kal'acı, Beyrut t.y.
- Ünal, İsmail Hakki, *İmam Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefi Mezehebinin Hadis Metodu*, Ankara 1994.
- Van Ess, Josef, *Theologie und Gesellschaft im 2. und 3. Jahrhundert Hidschra*, Berlin 1991.

- el-Ya'kübî, Ahmed b. Ebî Ya'küb b. Cafer (292/904), *et-Târîh*, Beyrut 1960.
- Yakût el-Hamevî, Ebû Abdullâh Yakût b. Abdillâh er-Rûmî (626/1228), *Mu'cemu'l-buldân*, Leibzig 1870.
- Yıldız, Hakkı Dursun, "Abdullâh b. Zubeyr b. Avvâm", *DİA*, I. 145-146.
- Yüksel, Emrullah, "Buhari'de İman Anlayışı", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi X* (1991), s. 1-8.
- Watt, Montgomery, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri*, çev. Ethem Ruhlî Fiğlah, Ankara 1981.
- _____, "Conditions of Membership of Islamic Community", *Studia Islamica*, XXI (1964), s. 5-12.
- _____, "The Conception of İmân in Islamic Theology", *Der Islam*, XLI-II (1967), s. 1-10.
- Veki', Muhammed b. Halef b. Hayyân (306/9918), *Ahbârü'l-kuđât*, tahk. Abdulaziz Mustafa Merağî, Kahire 1947.
- Wellhausen, J., *İslamiyetin İlk Devrinde Dinî-Siyâsî Muhalefet Partileri*, çev. Fikret İşıltan, Ankara 1989.
- Wensinck, Arent. J., *The Muslim Creed, His Genesis and Historical Development*, Cambridge 1932.
- Wensinck, E.Y., *el-Mu'cemu'l-mufehres li elfâ'î'l-ħadıŝi'n-nebevî*, İstanbul 1988.
- el-Yemenî, Ahmed b. Yahyâ el-Murtazâ (840/1436), *Kitâbu'l-milel ve'n-nihâl min eczâ'i kitâbi'l-baħri'z-zehhâr el-câmi' li mezâhibi 'ulemâ'i'l-emşâr*, tahk. Muhammed Cevad Meşkûr, Tebriz 1959.
- ez-Zehabî, Ebû Abdillâh Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân (748/1347) *Mizânü'l-îtidâl fi nakdi'r-ricâl*, Kahire 1963.
- _____, *Târîhu'l-islâm ve Őabaķâtu'l-meŝâhîr ve'l-a'lâm*, Mektebetü'l-Kudsî, Kahire 1947.
- _____, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ'*, Beyrut 1985.
- _____, *el-'İber fi ħaberi men ğaber*, tahk. Muhammed b. Sa'îd, Beyrut t.y.
- _____, *Tezķiretu'l-ħuffâ'*, Haydarabad 1956.
- _____, *Muħtaŝâru'l-'uluvv*, tahk. Zuheyr eŝ-Őâviŝ, Beyrut 1981.
- Zeyd b. Alî b. el-Huseyn b. Alî b. Ebî Tâlib (122/739), *Kitâbu'r-red 'alâ'l-Murci'e*, Berlin Kütüphanesi No: 10265.

DİZİN

A

- aḥkām 26, 156
Abbās b. Hamza 197
Abbasi 55, 66, 210
Abbasi halifeleri 66
Abbasiiler 223
Abdulaziz b. Ebi Revvād 44, 45, 192
Abdulaziz el-Mekkî 211
Abdulcelil el-Kurtübî 107
Abdulkays 100, 251
Abdulkerim b. Ebi Umeyye 163
Abdulkerim b. Ebi'l-Mehârik 44
Abdulkerim b. Mâlik 129
Abdullâh b. Abbâs 145
Abdullâh b. Ahmed 24, 62, 122, 123, 135, 230
Abdullâh b. Amr b. el-Âs 187
Abdullâh b. Avn b. Ertabân 57, 58
Abdullâh b. el-Mubârek 56, 135, 159, 202, 231, 235
Abdullâh b. İdris 58, 67, 230, 234
Abdullâh b. Mes'ûd 111, 112, 113, 117, 123, 132, 164, 184, 185, 260, 263, 264
Abdullâh b. Nu'aym 68
Abdullâh b. Numeyr el-Küfî 68
Abdullâh b. Ömer 38, 40, 111, 135, 184, 206, 229, 233, 284
Abdullâh b. Revâha 132
Abdullâh b. Tâhir 198, 245
Abdullâh b. Zubeyr 36, 196, 229
Abdullâh b. Zubeyr el-Humeydî 196, 229
Abdullâh ibn Amr ibn el-Âs 216
Abdulmecid b. Abdirrahmân el-Himmânî 45
Abdulmelik b. Mervân 96
Abdurrahmân b. el-Eş'as 40, 52, 113, 180
Abdurrahmân b. Mâlik 58
Abdurrahmân b. Mehdî 68, 145, 163, 235, 260, 267
Abdurrahmân es-Sulemî 116, 264
aḥbârî 225
Âcurrî 25, 62, 86, 88, 92, 93, 100, 131, 138, 145, 173, 230
Adenî 19, 24, 27, 42, 105, 169, 174, 176, 181, 229
Adî b. Adî 132, 135
âhâd haberler 180, 181
ahiret 94, 102, 146, 247
ahlak: ~lı 77, 78, 108, 140, 223; ~sız 77, 78, 223
Ahmed Atiyye 33
Ahmed b. Abdillâh 58, 230, 235
Ahmed b. Hafis 28, 205
Ahmed b. Hanbel 19, 20, 24, 27, 50, 56, 59, 60, 61, 62, 65, 68, 81, 98, 100, 101, 104, 105, 113, 114, 118, 120, 121, 122, 134, 135, 145, 146, 148, 163, 164, 165, 166, 170, 171, 173, 177, 185, 187, 188, 193, 200, 201, 203, 204, 220, 227, 230
Ahmed b. Seleme 71, 232
Ahmed b. Seyyâr 195
Ahmed ibn Hanbel 211, 223
Aîse (Hz.) 36, 67
akıl 10, 54, 176, 180, 188, 213, 215, 216, 218, 225; ~ yürütme 176, 213, 216, 218; ~cı ve nakilci düşünce 225
akide 67, 71, 74, 174, 180, 191, 216, 226; ~ esası 71; ~ kitabı 174
aklı kullanmak 66, 189
akli: ~ istidlal 189; ~ tefekkür 191; ~ temellendirmeler 63; ~ yollarla müdafaa 191
Ali (Hz.) 21, 35, 36, 37, 40, 51, 52, 67, 68, 80, 107
Ali b. el-Medîni 64
Alkame 111, 132, 234, 261, 262
Allah: ~ sevgisi 130, 226, 237; ~'a boyun eğmek 89; ~'a hulus-i kalp ile inanmak 88; ~'a iman 89, 102, 153, 154, 237, 252, 253, 274; ~'a kulluk 100; ~'a şirk koşmak 157; ~'i bilme 89; ~'i inkar 124, 157, 160, 165, 171, 286, 288; ~'i tanımak 89; ~'i tasdik 89, 139, 154; ~'in birliği 84; ~'in dilemesi 110, 111; ~'in ilmi 75; ~'in isimleri 74; ~'in Kitabı 53, 127,

- 145, 185, 251, 258, 259, 267; ~'in Rablığını kabul 89; ~'in Rablığını tanıma 89; ~'in sıfatları 63, 214; ~'in varlığının kesin olarak kabul edilmesi 90
- altun çağ 213
- amel: ~ 14, 15, 21, 26, 71, 78, 80, 82, 83, 84, 86, 88, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 105, 111, 114, 132, 133, 135, 138, 144, 145, 146, 152, 161, 166, 167, 169, 171, 173, 174, 177, 178, 181, 183, 186, 189, 195, 201, 204, 206, 220, 271, 272, 274, 277, 284; ~-iman 96, 97, 111, 220; ~-iman ilişkisi 96, 220; ~lerin imanın bir parçası olduğu 80, 99, 171; ~lerin imana ilişkisi 98; ~lerle imanı aynileştirmek 102; ~siz imanın geçersiz olacağı 98; ~siz söz 86, 171, 172, 189, 192
- âmentu bihî 90
- Âmir eş-Şa'bi 49, 50, 51, 234
- Amr b. el-Âs 67, 187
- Amr b. Murte 44
- Amr b. Ubeyd 41, 234
- Amr ibn Âs 223
- anlam 91, 134, 178, 189, 257
- Arap: ~ 46, 63, 68, 69, 86, 133, 134, 175, 214, 216, 227, 245, 268, 272, 280, 290; ~çılık 69; ~lar 86, 134, 270, 271, 280
- aşhabu era'ye 46
- aşhabu'l-aşbâr 72
- aşhabu'l-eşer 55
- aşhabu'l-ğarib ve'n-naḥv 72
- asabiye 78
- Âsar 214
- âsar 63, 64, 181, 210, 213, 214, 217, 219, 222, 227
- Âsârü'n-Nebi 175
- Ashâb-ı Hadis 47, 56, 57, 59, 60, 62, 64, 147, 206
- Ashâb-ı Rey 59
- Ashâbul-Hadis 210, 211, 212
- aşıl 176
- Âsım b. Ali 56, 231, 235
- Âsım b. Kuleyb 44
- Asma'î 58
- Atâ' b. Ebî Rabâh 102, 129, 143
- Atay, Hüseyin 33
- huccet 176
- Avn b. Abdillâh 44, 97, 116, 264
- B
- Bağdad 48, 56, 57, 68, 70, 193, 197, 230, 245
- Bağdad Ekolü 68
- Bağdâdi 30, 31, 60, 62, 70, 230, 245
- Basra 49, 51, 56, 57, 68, 70, 194, 217, 230, 235, 245
- Basra ve Vâsit 68
- bedenin fiilleri 100
- bedevi 284
- Bedruddin Aynî 109
- Belh 48, 193, 194, 196, 206
- Berbehârî 62, 71, 230
- Beyhakî 25, 31, 62, 107, 109, 175
- beyyine 190
- bezâze 107, 257
- bidat: ~ 49, 51, 52, 54, 66, 68, 77, 117, 118, 119, 172, 187, 188, 199, 210, 276, 281; ~çılar 66; ~lerin yıkıcıları 64
- bid'a 49, 58
- bid'at 52, 54
- bid'iye 207
- bilgi-iman ilişkisi 84
- bilimsel araştırma metodları 17
- birr 77, 102, 103, 223, 247, 258, 267, 270
- Bişr el-Merîsi 45, 46
- Buhara 48, 205
- Buhârî 19, 24, 28, 105, 119, 135, 136, 149, 150, 157, 158, 170, 172, 174, 177, 181, 185, 195, 198, 202, 205, 206, 231
- Butriye 60
- büyük günah: ~ 14, 15, 21, 23, 38, 41, 52, 76, 80, 81, 96, 124, 125, 156, 157, 158, 160, 161, 165, 166, 167, 171, 221, 281, 290; ~n küfür olduğu 21; ~-iman ilişkisi 21; ~lar 227
- C
- Câhız 37, 47, 61
- ḥalku'l-kur'an 204
- cariye 104, 250
- Cebraîl 99, 100, 123, 125, 126, 129, 131, 146, 185, 198, 264, 265, 266
- cedel 190, 215
- cehennem: ~ 63, 78, 214; ~lik 76, 80, 156, 157, 158
- Cehm b. Safvân 173
- Cehmiye 199, 290, 293
- cemâ'at 49
- Cemel 21, 36, 41, 79
- cennet: ~ 63, 94, 214, 242, 260, 282; ~lik 76, 112, 156, 263
- Cevâb b. Ubeydillâh et-Teymi 44
- ceza hukuku 192
- Cezîre 56, 229, 234
- Cibril Hadisi 89, 94, 100, 146, 147, 152, 153, 171
- cihad 91, 93, 100, 239, 250
- Cürcan 48, 202, 203
- Cüzcan 48, 200
- çoğunluk 37, 49, 167, 220
- D
- Dahhâk b. Muzâhim 24, 26, 49, 97, 125, 149, 179, 235
- dâru's-sunne 69
- Dâvûd b. Ali b. Muhammed el-İsfehânî 59
- Dâvûd ez-Zâhiri 149
- Dâvûd ibn Ali 211
- Davudiler 212

- Deccal 77
delil 18, 54, 86, 87, 97, 99, 101, 103, 104, 113, 120, 121, 126, 132, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 143, 146, 148, 149, 150, 152, 154, 164, 177, 178, 180, 181, 186, 190, 202, 219, 249, 251, 257, 273, 283, 285, 286, 291, 292, 293
dilin ikran 88, 91, 98, 138, 152, 153, 177, 198, 249
dini metinler 209
dini-politik hareketler 210
doğruluktan sapmış şüpheçiler 97
düşüncenin dili 209
- E
e'immetu ehlil-hadiş 71
ta'at 156, 161, 292
Ebî Leylâ 60, 234, 276
Ebû Abdillâh b. Ebi Hafs el-Kebîr Muhammed b. Ahmed 22, 28, 206
Ebû Abdillâh el-Mervezî 62
Ebû Abdillâh ez-Zubeyrî 137
Ebû Abdillâh Huseyn b. Ali el-Basrî 23
Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Hasan el-Assâr 203
Ebû Abdirrahim Muhammed b. Ahmed b. el-Cerrâh el-Cüzcânî 200
Ebû Ahmed el-Hâkim 62, 71, 232
Ebû Ali el-Hâşimî 62
Ebû Amr Ahmed b. Hâlid b. Yezid el-Kurtûbî İbnü'l-Cebbâb 175
Ebû Amr Kurtûbî İbnü'l-Cebbâb 62
Ebû Avn İsmâ b. el-Huseyn 204
Ebû Bekir 37, 51, 60, 67, 68, 76, 99, 128, 250, 278
Ebû Bekir (Hz.) 223
Ebû Bekr b. Ayyâş 82, 145, 230, 234
Ebû Bekr el-Hallâl 20, 62, 232
Ebû Bekr en-Neşselî 44
Ebû Dâvûd es-Sicistânî 62, 232
Ebû Hamza 56, 179, 231, 235
Ebû Hamza es-Sukkerî 56, 231, 235
Ebû Hanife 22, 28, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 65, 69, 72, 115, 130, 131, 161, 165, 166, 179, 192, 193, 194, 196, 202, 203, 205, 206, 214, 217
Ebû Hâtim 25, 61, 107, 197, 232
Ebû Hâtim er-Râzî 61
Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Bustî 25
Ebû Hayseme Zuheyr b. Harb en-Nesâî 68, 230
Ebû Hureyre 71, 131, 253
Ebû İmrân Mûsâ b. Hizâm et-Tirmizî 203
Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevde et-Tirmizî 28, 205, 232
Ebû İshâk el-Fezârî 56, 58, 229, 234
Ebû İshâk el-Kisâî 203
Ebû İshâk İsmâ'il b. Sa'îd 202
Ebû İshâk İsmâ'il b. Sa'îd Şalenci el-Kisâî 202
Ebû Mu'ammer İsmâ'il b. İbrâhîm b. Mu'ammer el-Herevî 58
Ebû Mu'aviye ed-Darîr 44, 192
Ebû Mukâtil Hafs b. Selm es-Semerkindî 194
Ebû Mutî' Hakem b. Abdillâh el-Belhî 194
Ebû Mutî' Mekhûl b. Fadl en-Neseî 22
Ebû Nu'aym el-İsfehânî 199
Ebû Nu'aym Fadl b. Dukeyn 68, 230, 235
Ebû Sa'îd Abdirrahmân b. Mehdi 56, 231
Ebû Sa'îd ed-Dârimî 62, 200
Ebû Sa'îd el-Hudrî 137, 218
Ebû Said el-Hudrî 218
Ebû Sevr İbrâhîm b. Hâlid 56, 193, 197, 230
Ebû Suleymân el-Hattâbî 144, 145, 155, 165
Ebû Tâlib el-Mekki 145
Ebû Usâme Hammâd b. Usâme 58
Ebû Vâ'il Şakik b. Seleme el-Esedî 111
Ebû Velîd Suleymân b. Halef el-Bâcî el-Endelusî 31, 175
Ebû Yahyâ el-Belhî Zekerriyyâ' b. Yahyâ b. Sâlih 195
Ebû Yûsuf Yâ'kûb b. İbrâhîm 45
Ebû Yûsuf Yâ'kûb b. Sufyan el-Fesevî 71, 95
Ebû Zerr 102, 162, 163
Ebû Zur'a 196, 197, 201, 231
Ebû'd-Derdâ 131
Ebû'l-Ahvas 56, 230, 234
Ebû'l-Cuveynriyye 203
Ebû'l-Fadl et-Temimî 62, 230
Ebû'l-Fedâ'il er-Râzî 101, 148, 154
Ebû'l-Kâsim el-Belhî 61
Ebû'l-Kâsim el-Hâkim es-Semerkindî 22
Ebû'l-Kâsim el-Lâlekâî 109
Ebû'l-Mu'in en-Neseî 28, 206
Ebû'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbâr es-Sem'anî el-Mervezî 166
eğitim 192, 194
Ehl-i Beyt Kültû 36
Ehl-i Bidat 53, 212
Ehl-i Hadis 42, 45, 64, 192, 196, 201, 203
Ehl-i Kible 39, 78, 160, 288
Ehl-i Kitap 283, 284
Ehl-i Rey 42, 46, 47, 192, 200, 201, 203
Ehl-i Sünnet 9, 13, 15, 25, 41, 42, 47, 48, 49, 53, 54, 55, 59, 60, 61, 69, 82, 83, 95, 101, 133, 171, 172, 186, 206, 210, 211, 247, 267, 273, 277
Ehl-i Sünnet muhiiti 210
Ehl-i Sünnet'in akidesi 47
Ehl-i Sünnetin bayraktarlığı 211
ehlu bid'a 49
ehlu'l-hadiş 20, 42, 48, 55, 70, 71, 192, 204
ehlu'l-ḥaşv 38
ehlu'l-âşâr 70

ehlul'-bida' 54
 ehlul'-eşer 20
 ehlul'-mille 116, 262
 ehlul'-re'yy 47, 204
 ehlu's-sunne 13, 20, 48, 49, 54, 57, 58, 60,
 61, 70
 ehlu's-sunne ve'l-cemā'a 48, 49, 58, 60, 61
 Ehlul-Hadis 210
 Emevi: ~ 223; ~-Haşimî 37, 40; ~ler 180
 era'yyün 46
 eşer: ~ 20, 55, 149, 251; ~iye 207
 esmā' 26, 156
 el-esmā' ve'l-aḥkām 25
 Esved b. Hilāl 135, 267
 Eş'arî 29, 47, 59, 74, 188, 211
 Eş'ari: ~ 19, 31, 121, 175, 188, 191; ~mez-
 hebi 188; ~ler 121, 189; ~lik 70, 173
 etbā'u'l-mulūk 38
 Evza'î 56, 72, 95, 97, 115, 116, 117, 118,
 120, 140, 150, 186, 193, 229, 233, 262,
 263, 267, 275, 276
 eylem 88, 93, 177, 267, 271, 272, 273
 Eyyüb b. Ayiz 45
 Eyyüb es-Sahtiyânî 58, 230, 235
 Ezâriqa 156

F

fâcir 77, 223
 Fadl b. Şazân 28, 72
 fakihler 45, 46, 116, 117, 202
 farz 220
 fasik 23, 26, 65, 80, 81, 96, 124, 156, 160,
 161, 164, 215, 291
 el-fâsiḫ el-millî 161
 fasik mümin 81, 156, 160
 fasik müslüman 160
 Fâtuma (Hz.) 40
 felsefe mektepleri 55, 210
 fikhi mezhepler 61
 fikhul'-ḥadis 71
 fikh: ~ 35, 50, 60, 65, 68, 194, 215, 226,
 245; ~ ekolü 35, 60; ~ mezhepleri 68;
 ~çılar 72
 fisk 80, 158, 279
 fiil 81, 86, 135, 141
 fikir özgürlüğü 191
 Fudayl b. İyâd 56, 82, 98, 100, 101, 120,
 122, 135, 230, 234
 fukaha: ~ 60; ~ Mürciesi 43, 47
 el-furḫan eş-sehîd 176
 furû' 93, 106, 254

G

Garcistan 197
 Gassaniye 47
 Gazne 197
 gelenekçi: ~ 209, 210, 213, 214, 216, 219,
 225, 227, 228; ~lik 212; ~-muhafazakâr
 209; ~-muhafazakârlık tutum 209
 Gur 197

gurur 78
 günah: ~ 14, 15, 21, 23, 38, 41, 52, 75, 76,
 80, 81, 96, 97, 124, 125, 128, 140, 141,
 145, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161,
 164, 165, 166, 167, 171, 220, 221, 281,
 282, 285, 286, 289, 290, 291, 292; ~kar
 123, 159, 290
 gâli 198

H

haber: ~ 64, 74, 129, 138, 152, 162, 181,
 183, 206, 222, 247, 248, 255, 260; ~i
 Sadık 180
 hac 91, 92, 93, 173
 Haccâc 28, 38, 56, 113, 123, 124, 199,
 206, 231, 235, 256
 hadis: ~ 15, 18, 24, 55, 57, 59, 63, 64, 65,
 66, 71, 83, 97, 106, 119, 126, 147, 150,
 157, 158, 160, 162, 163, 166, 170, 177,
 178, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 187,
 188, 190, 192, 194, 195, 196, 197, 201,
 203, 204, 206, 207, 208, 210, 211, 212,
 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 222,
 226, 227, 252, 254, 257, 258, 273, 277,
 278, 279, 287, 290; ~ ekolü 226; ~ il-
 mi 57; ~ koleksiyonlan 207; ~ mecmu-
 ası 177; ~ musannefâtı 64, 214, 226; ~
 otoritesi 97; ~ rivayeti 66, 192, 214; ~ ta-
 raftarları 13, 14, 18, 20, 24, 49, 54, 56,
 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 80,
 81, 84, 85, 87, 88, 90, 92, 93, 94, 97, 99,
 100, 102, 103, 104, 105, 110, 111, 114,
 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 126,
 131, 132, 136, 137, 140, 141, 142, 144,
 146, 147, 157, 158, 160, 161, 163, 164,
 165, 166, 167, 169, 171, 173, 174, 175,
 177, 178, 180, 181, 184, 185, 187, 188,
 189, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197,
 199, 201, 205, 210, 211, 212, 213, 214,
 215, 216, 219, 222, 223, 225, 226, 227;
 ~ taraftarlarının ilk nüveleri 114; ~ taraf-
 tarlarının iman nazariyesi 19, 169, 171,
 174, 207, 208; ~ taraftarlarının imanla il-
 gili yazdıkları eserler 174; ~ taraftarları-
 nın öncülüğünü yapanlar 72; ~ taraftarları-
 nın rey aleyhtarlığı 70; ~ uydurma 55;
 ~çiler 72, 225; ~e muhalefet 210; ~leş-
 tirme 227
 Hâkim en-Nisâbüri 71
 Halef b. Eyyüb 196
 Halîmî 25, 26, 31, 62, 90, 91, 94, 107,
 109, 110, 121, 138, 139, 140, 149, 153,
 164, 170, 173, 174, 175, 177, 178, 188,
 190, 191, 232, 237, 238, 239, 240, 241,
 242, 243
 Hammâd b. Ebî Suleymân 43, 46, 50, 114,
 192
 Hammâd b. Seleme 56, 68, 82, 145, 231,
 235, 255
 Hammâd b. Seleme b. Zeyd 56, 231, 235

- Hammâd b. Zeyd 56, 68, 82, 145, 146, 149, 231, 262
Hamza ez-Zeyyât 58
Hanbelî. ~ 19, 25, 30, 31, 62, 66, 121, 166, 175, 186, 191, 202, 208, 211, 220; ~ler 62, 208, 212, 220; ~lik 210
Hanefî 23, 26, 30, 31
haram 219
Hârîce b. Mus'ab 45, 203
Harîcî 21, 40, 42, 45, 57, 65, 80, 81, 157, 171, 179, 226, 227, 292
Harîcî: ~ 215; ~ fanatizmi 227; ~ler 21, 38, 39, 41, 42, 44, 53, 54, 59, 60, 80, 81, 156, 192, 211, 221; ~lik 37, 41, 48, 49, 173, 211, 225
Hâris el-Muhâsibî 211
Hasan 15, 22, 26, 27, 29, 32, 37, 39, 41, 42, 46, 49, 50, 111, 122, 145, 149, 157, 163, 179, 193, 202, 203, 230, 231, 232, 234, 235, 260
Hasan b. Muhammed 22, 42, 163, 179
el- Hasan el-Basrî 39, 41, 50, 111, 122, 145, 149, 157, 179
Haşimîler 40
Haşviye 41, 56, 60, 61, 67, 70, 192, 207
el- Hatîb el-Bağdâdî 70
Hatiboğlu, Mehmed S. 39
Havaric 54, 58, 210
Havz 76
hayâ 108, 139
Hayyât 61
helâl 219
Hemmâm b. Munebbih 24
Herat 48, 200, 203, 245
hesap 94, 134
heva 66, 78, 202, 210, 281
hırsızlık 75, 137, 146, 160, 162, 182, 278, 281
Hicaz: ~ 36, 46, 59, 69, 277; ~ ehli 69
hilafet 40, 41, 42, 51, 60
Hilâl b. Alî 104
Hilâlû'r-Re'y 69
Hişâm b. Hassân 68, 230, 235
Hişâm b. Ubeydullâh 197
Hizbullâh 222
Horasan 48, 49, 56, 69, 73, 193, 195, 197, 200, 201, 202, 231, 235, 245
Horezmî 47, 62
hukuk 192, 219
Humeydî 24, 100, 196, 204, 229, 233
Huşeym b. Beşîr 56, 68, 231, 235
- I
Irak: ~ 36, 46, 69, 196, 277; ~lı 95, 124, 186
- İ
îtizal 53
ibadet 91, 174, 175, 209, 214, 219, 226, 275, 282
îbadî yazar 171
İbn Abdilberr 62, 149
İbn Batta el-Ukberî 62, 230
İbn Da'î er-Râzî 47
İbn Dâvûd el-Belhî 48, 193
İbn Ebî Âsım 24
İbn Ebî Muleyke 49, 125, 129, 233, 265
İbn Ebî Selc 73
İbn Ebî Şeybe 19, 24, 99, 105, 116, 117, 120, 124, 142, 143, 169, 174, 176, 181, 183
İbn Hacer 108, 218
İbn Hazm 25, 60, 62, 208
İbn Hibbân 62, 108, 169, 195, 201, 203, 204
İbn Huzeyme 62, 198, 199
İbn Kullâb 211
İbn Kullâb el-Basrî 211
İbn Kuteybe 51, 72
İbn Mâce 19, 24, 28, 83, 105, 170, 177, 181, 182, 187, 232
İbn Mende 25, 62, 89, 92, 93, 99, 105, 107, 137, 138, 149, 151, 152, 157, 164, 170, 174, 175, 177, 181
İbn Muleyke 185
İbn Ömer el-Ezdi 171
İbn Râvendî 60
İbn Sa'd 57, 58, 68
İbn Şâhin el-Bağdâdî 62
İbn Teymiyye 25, 31, 47, 62, 71, 73, 94, 95, 103, 105, 141, 143, 144, 145, 149, 150, 151, 173, 174, 175, 176, 191, 208, 246
İbnu'l-Kayyım 166
İbnu'l-Murtazâ 61
İbnu'n-Nedîm 72
İbrahim (Hz.) 51, 115, 152, 153, 262, 274
İbrâhîm b. Ebî'l-Leys 58
İbrâhîm b. Mutarrif b. Alî b. Hâmid 202
İbrâhîm b. Tahman 24, 72
İbrâhîm b. Yûsuf 194
İbrâhîm en-Naha'î 49, 50, 51, 114, 115, 120, 124, 165, 192, 234
ictihâdu'r-re'y 54
idrâc 182
ihlas: ~ 75, 88, 89, 281; ~lı olmak 89
ikrar 23, 74, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 94, 96, 97, 98, 100, 108, 122, 123, 131, 133, 134, 135, 141, 144, 151, 152, 154, 161, 167, 173, 177, 241, 249, 250, 268, 273, 275, 291
ilim erbabı 95, 186
İmam Mâlik 66, 68, 72, 104, 188, 194
imamet 50, 54, 56, 66, 67, 70, 79
iman: ~ amel ayırımı 114; ~ anlayışı 80, 177, 227; ~ bi'llâh 90, 154; ~ bi'llâhi ve resûlihî 91; ~ bilgisi 88; ~ esasları 106, 253; ~ etmek 88, 89, 94, 99, 240, 270; ~ konusu 20; ~ li'llâh 90, 154; ~ li'llâhi ve li-resûlihî 91; ~ nazariyesi 15, 19, 80,

- 169, 171, 174, 207, 208; ~ problemi 24, 26, 32; ~ ve amel 80; ~ ve islam 140, 155, 159, 178; ~ ve islam arasındaki ilişki 140; ~ ve islamın anlamları 194; ~ ve islamın özdeşliği 227; ~ ve tasdik 91; ~-amel ilişkisi 14, 15, 96, 173; ~-amel münasebetini 166; ~-büyük günah ilişkisi 14, 165; ~-da artma 14, 132, 140, 141, 144, 150, 155, 184, 199, 205, 259; ~-da artma ve eksilme 140, 150, 184; ~-da eksiklik 140; ~-da eksilme 136; ~-da eşitlik 114, 124, 125, 126, 129, 130; ~-da eşitsizlik 123, 131; ~-da farklılık 123; ~-da istisna 14, 42, 97, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 121, 123, 177, 203, 262; ~-da mükemmellik 131; ~-da yakın 132; ~-daki artma 132, 137, 142; ~-dan çıkaran ve çıkarmayan büyük günahlar 227; ~-ı oluşturan ikrar 84; ~-ın ahlaki boyutu 90; ~-ın altı esası 174; ~-ın amellerle artacağı 132, 141; ~-ın artacağı 131, 138, 206; ~-ın artacağı ve eksileceği 206; ~-ın artması 108, 133, 138, 139, 268; ~-ın artmayacağı ve eksilmeyeceği 206; ~-ın bazı şubeleri 171; ~-ın ilk aşaması 87; ~-ın mükemmelliği 125, 247; ~-ın oluşması 88; ~-ın söz ve amel olduğu 26, 169, 171, 183, 186, 195, 277; ~-ın tanımı 42, 76, 114, 123; ~-ın üstünlüğü 143; ~-ında şüphe eden 203; ~-islam ilişkisi 14, 15, 76, 142; ~-la ilgili ahkamlar 19; ~-la ilgili ayetlerin nüzul sıraları 178; ~-la ilgili tartışmalar 191
- İmrân'ın kızı Meryem 130
- inanç 174, 175, 209, 213, 219
- îtizâl 38
- ircâ 20, 22, 42, 43, 51, 52, 53, 96, 172, 179, 188, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 275, 276
- ircâ'î fikri 42, 52, 188, 193
- İsa'nın nüzülü 77, 174
- İsferâ'îni 60
- İshâk b. Huzeyme 29, 61, 199, 232
- İshâk b. İbrâhîm 62, 200, 204, 232
- İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî 204
- İshâk b. Râhavyeh 61, 118, 120, 128, 132, 165, 195, 198, 231, 235
- İshâk ibn Rahaveyh 211
- İslam: ~ 9, 10, 11, 13, 14, 15, 20, 24, 26, 32, 33, 35, 39, 41, 46, 48, 50, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 67, 76, 80, 81, 86, 94, 95, 98, 99, 103, 108, 110, 124, 142, 145, 147, 152, 153, 154, 155, 166, 169, 173, 174, 185, 191, 208, 209, 210, 211, 213, 215, 216, 217, 219, 222, 225, 226, 227, 228, 247, 248, 250, 252, 253, 269, 270, 275, 276, 286, 287, 288; ~ alimleri 50; ~ firkaları 64; ~ kelimesi 152; ~ mezhepleri 13; ~ olmak 149; ~ toplumu 55
- İsmâ'il b. İbrâhîm b. Bisâm 58
- İsmâ'il el-Cevzi 68
- İsmail (Hz.) 115, 152, 262, 274
- İsmailî yazar 61
- isrâ 174
- itaat 89, 90, 128, 129, 148, 152, 163, 220, 238, 241, 243, 249, 270, 284, 285
- itikat 82, 87, 88, 91, 96, 154, 180, 214
- itminan 89
- jicmâ 176
- K
- Kâbe 99
- kabir azabı 76, 174
- kader 50, 52, 53, 76, 79, 111, 119, 182
- Kaderî: ~ 57, 65, 72, 215; ~ler 119; ~ye 48, 49, 51, 52, 54, 119, 172, 182, 276
- Kâdi Ebû Ya'la 25, 31, 62, 100, 107, 108, 121, 128, 145, 164, 173, 175, 191, 208
- Kâdi İyâd 62
- Kadid b. Ca'fer 45
- kafir 26, 75, 80, 96, 112, 113, 119, 121, 125, 156, 158, 159, 160, 161, 164, 165, 220, 263, 273, 279, 287, 289, 291, 292, 293
- kalbin: ~ bilgisi 172, 198; ~ eylemi 81; ~ fiilleri 100; ~ inancı 83, 153; ~ itikadı 153; ~ marifeti 86; ~ tasdiki 83, 91, 93, 98, 103, 127, 138, 177
- Kalhatî 22
- kalp: ~ 220; ~ten benimseme 101
- Katâde 51, 235
- katı reyçiliğin savunucuları 35
- ka'vl 135, 272
- Kays b. Muslim el-Cedîlî 44
- kelam 65, 66, 74, 110, 190
- kelime-i şehadet 85, 92, 100, 152, 248
- Kelvezânî el-Hanbelî 62
- el-Kerâbisî 61, 211
- Kerderî 48, 193
- Kerrami Mürce 199
- kevser 76
- Keysaniye 40
- kıyamet 75, 156, 158, 174
- kıyamet alametleri 174
- kıyâs 54
- kıyas 59, 65, 68, 176, 190, 219
- kibir 78
- kişisel yorumlar 188
- köşeye çekilenler 38
- Kudûs 99
- Kufe: ~ 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 56, 67, 68, 70, 114, 115, 117, 130, 192, 193, 194, 217, 229, 234, 245, 288; ~ ekolü 46
- Kufelî 111, 114, 115, 117
- Kummî 60
- Kur'an: ~ 14, 33, 39, 50, 52, 63, 65, 74, 75, 78, 86, 87, 88, 90, 94, 97, 102, 103, 104, 119, 125, 126, 142, 148, 161, 162, 169, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 188, 189, 190, 196, 197, 199, 200, 201, 205, 211,

- 213, 214, 215, 217, 219, 225, 227, 238, 247, 248, 251, 265, 266, 271, 272, 273, 277, 281, 282, 284, 285, 289, 290, 293; ~ metinleri 219; ~ın tefsiri 214; ~ın yararlanılmışlığı 211
- Kuteybe b. Sa'îd 27, 71, 172, 194, 206, 231
- küfre girme 65, 215
- küfür: ~ 21, 80, 91, 138, 156, 157, 158, 164, 165, 166, 171, 185, 277, 279, 280, 281, 286, 288, 292; ~ nimeti 157; ~le it-ham 158
- L
- lâ ilâhe illâ'llâh 162, 166
- Lâlekâ'î 25, 62, 71, 87, 95, 109, 110, 121, 122, 138, 145, 175, 184, 188, 232, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243
- Leys b. Sa'd 56, 229, 234
- M
- mâ şerâ'iu'l-islâm 147
- mâ'l-imân 29, 147
- mâ'l-islâm 147
- Ma'mer b. Râşid 24, 115, 233
- ma'rûf 181
- Madelung 33, 125
- Makdist 42, 47
- maktû 183
- Malatî 74
- Mâlik b. Enes 56, 59, 60, 72, 82, 95, 98, 140, 145, 146, 150, 186, 194, 203, 229, 233, 267, 277
- Maliki: ~ 19, 28, 29, 31, 62, 149, 175, 245; ~ mezhebi 175; ~ler 62, 212; ~lik 61, 210, 212
- Mansûr b. Beşîr 58
- marifet 80, 81, 82, 83, 87, 88, 96, 130, 135, 141, 164, 173
- Maturidi: ~ 22, 23, 48, 131, 147; ~ ekolu 131; ~ler 210
- Mâverâünnehir 48, 56, 69, 73, 191, 193, 201, 231
- meşûr 181
- Medine 38, 46, 49, 56, 69, 98, 115, 194, 216, 217, 229, 233, 248
- Mekhûl 22, 49, 165, 207, 233
- Mekhûl en-Nesefî 207
- Mekke 38, 49, 51, 69, 85, 115, 204, 216, 221, 229, 233, 245, 248, 256, 284, 289
- Mekkî b. İbrâhîm 195, 235
- menstûh 226
- el- menzile beyne'l-menziileteyn 23, 96, 157
- Merdeveyh es-Sâ'ig Abdusselâm b. Yezid 58
- merfû 181, 183, 279, 290
- Merv 48, 201, 202
- Meryem bt. İmrân 125
- Mescid-i Haram 116, 120, 263
- mevâlî 69
- mevkûf 183
- Meymûn b. Mihrân 49, 125, 129, 234, 265
- mezhebu'l-ħadîş 203
- mezhep: ~ 21, 22, 23, 54, 57, 59, 80, 125, 169, 176, 178, 209, 210, 211; ~ler tarihi 13, 17, 18
- Mısır 49, 56, 70, 208, 229, 233, 245
- mihne 56
- Mikail 123, 125, 126, 131, 185, 264, 265, 266
- Mindel b. Ali 58
- mirac 77, 174
- Mis'âr b. Kidâm 44, 116, 118, 163, 192, 193, 264
- modernist fikir akımları 228
- Mu'âfa b. İmrân b. Muhammed 58
- Mu'âviye 21, 36, 37, 38, 41, 44, 67, 156, 192, 223, 229, 230, 234, 288, 289
- Mu'âz b. Cebel 111, 112, 134, 135, 184, 267
- muamelat 174, 175
- Muâviye 223
- muçâhid 49, 233
- muhafazakar: ~ 225; ~ ve gelenekçi 210, 213
- Muhammed (Hz.) 22, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 42, 44, 45, 46, 49, 53, 58, 59, 61, 62, 65, 74, 76, 84, 92, 98, 100, 108, 109, 114, 115, 120, 122, 125, 138, 139, 144, 145, 146, 149, 150, 151, 153, 154, 163, 166, 173, 175, 179, 180, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 211, 215, 220, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 247, 248, 250, 252, 261, 262, 263, 265, 272, 275, 276, 279, 294
- Muhammed b. Abdirrahmân b. Ebi Zi'b 145
- Muhammed b. Abdirrahmân b. el-Mugîre 146
- Muhammed b. Ahmed b. Hafs el-Kebîr 28, 205
- Muhammed b. Ebân er-Râzî 196
- Muhammed b. Eslem 27, 197, 198, 199, 231
- Muhammed b. Eslem et-Tûsî 198
- Muhammed b. Hibbân 25, 30, 108, 138, 139, 149, 153, 232
- Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Bustî 30, 108, 232
- Muhammed b. İshâk b. Huzeyme 29, 61, 232
- Muhammed b. Kâsım et-Tâyikânî el-Belhî 195
- Muhammed b. Kays 44
- Muhammed b. Kerrâm 173, 197, 198, 199, 200, 203, 206
- Muhammed b. Mukâtil er-Râzî 196

- Muhammed b. Muslim et-Tâ'îfî 98
 Muhammed b. Nasr 28, 144, 149, 150, 151, 232
 Muhammed b. Nasr el-Mervezî 28, 150, 151, 232
 Muhammed b. Sehnûn 28, 62, 175, 232
 Muhammed b. Sîrîn 49, 53, 114, 115, 120, 122, 145, 149, 235, 262
 Muhammed b. Şihâb ez-Zuhri 49, 233
 Muhammed b. Ubeyd 58, 230, 234
 Muhammed eş-Şeybânî 44
 Muhammed ibn İshâk ibn Huzeyme 211
 Muhârib b. Disâr 44, 179
 Muhtariye 40
 munkerrât 161
 mu'tezile 36, 37, 38
 murci'e 38, 42
 Musa 115, 154, 262
 Mûsâ b. Ebi Kesîr 44
 muşallî 86, 270, 284
 Muslim 19, 24, 28, 44, 70, 98, 105, 119, 158, 169, 174, 177, 181, 195, 199, 229, 230, 231, 234, 255, 277
 Muslim b. Haccâc 28, 199, 231
 mustekmilü'l-îmân 123, 128
 Mutezile 23, 30, 32, 38, 41, 42, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 66, 69, 79, 80, 81, 96, 125, 157, 173, 210, 211, 225, 290, 291, 293
 Mutezili 23, 30, 42, 45, 47, 61, 70
 muttaki 26
 muvâfât 26, 121
 muvelledûn 216
 mücessime 210
 münafik 26, 112, 156, 160, 263, 287
 Mürciâbâd 48
 Mürjîe: ~ 15, 19, 20, 22, 32, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 66, 69, 79, 80, 81, 85, 95, 96, 99, 102, 103, 104, 106, 107, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 122, 123, 124, 125, 130, 131, 133, 135, 138, 142, 144, 146, 147, 149, 151, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 163, 171, 172, 173, 182, 184, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 210, 211, 225, 227, 276; ~ ile ilgili hadisin kapsamı 118; ~nin iman nazariyesi 208; ~nin itikadi ve fihki görüşleri 42; ~nin kalesi 48, 194; ~nin merkezi 50
 Mürjîi: ~ 26, 28, 29, 30, 43, 44, 45, 46, 48, 55, 57, 60, 72, 80, 81, 113, 118, 129, 131, 132, 163, 171, 172, 179, 186, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 204, 205, 206, 226; ~ iman nazariyesi 80; ~ muhaddisler 226; ~ler 113, 118, 147, 192, 193, 198
 müslüman 21, 38, 64, 85, 110, 142, 143, 145, 146, 148, 150, 152, 153, 155, 156, 158, 160, 161, 164, 167, 258
 Müşebbihe 61, 210
 müşrik 159, 160, 289
 mütevatir 180, 181, 251
 N
 Nabite 192
 'ademu tesâvî'l-îmân 123
 Nadr b. Şumeyl 56, 135, 194, 202, 231, 235
 Nâfi' b. el-Ezrak 80, 156, 179
 'aqd 101
 nâkışu'l-îmân 123
 'aleniyet 142
 namaz: ~ 86, 91, 92, 93, 97, 98, 99, 100, 102, 108, 133, 139, 146, 151, 164, 165, 173, 183, 185, 192, 193, 218, 220, 221, 248, 249, 250, 252, 253, 268, 270, 275, 284, 289; ~ı terk eden 165, 166, 220, 221; ~ı terkin küfür olduğu 165; ~ın imana eklendiği 98; ~ın imandan bir cüz olduğu 99; ~ın terki 124, 160, 161, 164, 166, 220
 nâsîh 226
 nass ve tayinle halife 40
 Nâşi' el-Ekber 37, 56, 66, 67, 70
 nazar 175, 176, 190, 213, 215, 279
 Necdet b. Âmir 179
 nekir 77
 Nesâ'i 19, 25, 29, 68, 105, 119, 147, 170, 177, 181, 230, 231, 232
 Neseef 48, 206
 Nevevî 19, 62
 nifak 80, 287
 nimet küfrü 159, 171
 Nisabur 48, 197, 198, 199, 200
 niyet 76, 81, 82, 84, 87, 88, 91, 247, 259
 Nüh b. Ebi Meryem 201
 'Uşmânî 36
 'uşmâniyye 37
 O
 oruç 85, 91, 92, 93, 99, 100, 108, 139, 173, 252, 253, 282
 Osman (Hz.) 21, 35, 36, 37, 40, 41, 51, 52, 67, 68, 77, 80, 156, 223
 Osmân el-Bettî 217
 Osmânî: ~ 36, 57, 68; ~ye 37
 Ö
 Ömer (Hz.) 15, 19, 24, 27, 30, 32, 38, 40, 42, 44, 49, 51, 53, 67, 68, 76, 96, 97, 105, 111, 116, 123, 128, 129, 132, 135, 169, 171, 174, 176, 179, 181, 184, 192, 195, 206, 223, 229, 230, 231, 233, 235, 252, 253, 255, 257, 264, 265, 276, 278, 284
 Ömer b. Abdilaziz 44, 49, 53, 96, 97, 132, 135, 179, 184
 Ömer b. Habîb 132

Ömer b. Hârûn 195
Ömer b. Kays el-Masrî 44
Ömer b. Zerr 44, 116, 129, 192, 264
örtülü değerler sistemi 209

P

Peygamber: ~ (Hz.) 17, 40, 49, 50, 52, 53, 55, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 76, 77, 84, 85, 89, 92, 94, 99, 100, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 112, 120, 126, 127, 128, 137, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 150, 161, 162, 163, 164, 179, 180, 181, 183, 185, 187, 190, 212, 213, 214, 215, 216, 219, 221, 222, 223, 240, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 263, 268, 271, 274, 279, 284, 285, 287, 288, 289, 290; ~in hadisleri (Hz.)55; ~in Sünneti (Hz.)52, 145, 179, 185, 289; ~in vasiyeti (Hz.)67, 223
Psikolojik araştırmalar 213

R

radikal 227
Rafıza 54, 210
Rafiziye 40
re'y 35, 47, 49, 53, 54, 72, 176, 204, 215
Rebî b. Habib 21
Resulullah 53, 63, 74, 106, 119, 126, 134, 143, 147, 148, 153, 202, 203, 214, 238, 243, 251, 254, 255, 256, 257, 271, 272, 274, 281, 284, 287
Resulullah'ın Sünneti 53, 202
rey: ~ 13, 49, 53, 54, 55, 65, 66, 68, 70, 176, 187, 188, 190, 193, 205, 210, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 226; ~tarafatları 214; ~ci 46, 225; ~ci anlayış 46; ~ci eğilim 225; ~ciler 196; ~cilik 42; ~in kullanımı 43, 197, 199, 226; ~le hüküm vermek 65
ru'yetullah 174

S

Sa'dî el-Hâşimî 196
Sa'd b. Abdilaziz 98, 123, 229, 233
Sa'd b. el-Museyyib 39, 49, 50
şâhibu hadîş 57
şâhibu re'y 49
şâhibu sunne 49, 57, 58, 59, 71
şâhibu'l-hadîş 48, 57, 204
şâhibu'l-ilm 70
şâhibu's-sunne 20, 48, 49, 55, 57, 70, 71, 204
Sâbit Kutna 22, 179
Sâbûmî 62, 71, 74, 232
Sadaka b. el-Fadl 195, 231, 235
sahabe: ~ 13, 14, 17, 55, 60, 63, 68, 73, 94, 99, 105, 111, 121, 131, 140, 169, 170, 171, 172, 176, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 200, 210, 212, 214, 216, 219, 225, 227, 247; ~ sözü 94, 170, 188, 200; ~

ve tâbiûn sözü 227; ~ ve tâbiûnun sözleri 171; ~nin teklif edilmemesi 41; ~nin yolu 175

Sâlih rivayetler 215

Sâlih b. Abdullâh et-Tirmizî 204

Sâlih b. Ahmed b. Hanbel Ebû'l-Fadl 62, 230

Sâlih b. Muhammed et-Tirmizî 204

Sâlim b. el-Eftas 44, 129

Sâlim b. Zekvân 21, 179

Salt b. Behrâm 45, 116, 264

San'ânî 24

Sebei 57

Sebeiy 40, 51, 58

Sehl b. Abdillâh et-Tusterî 145

selef: ~ 33, 60, 74, 164, 176, 247; ~ uleması 164; ~e itiba 65, 77, 215; ~i 166, 227

Semerkant 48

Serahs 48, 203

es-sevâdu'l-a'am 38, 49

Sifâtiye 60

Siffîn 21, 37, 41, 79

sırat 76, 174

söz: ~ 15, 18, 26, 42, 70, 71, 74, 76, 81, 82, 83, 84, 86, 88, 89, 90, 96, 97, 98, 100, 101, 110, 112, 122, 131, 133, 135, 136, 138, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 159, 160, 162, 163, 167, 169, 171, 172, 177, 179, 183, 186, 187, 189, 192, 195, 199, 201, 204, 206, 209, 213, 220, 247, 251, 256, 259, 263, 267, 271, 272, 274, 275, 277, 283, 287, 292; ~ ve amel 26, 71, 82, 84, 87, 96, 97, 98, 138, 167, 169, 171, 183, 186, 195, 201, 204, 206, 220, 274, 277

Su'ayr b. el-Hıms 58

Sufyân b. Sehbân 45

Sufyân b. Uyeyne 85, 98, 163, 206, 230, 234, 285

Sufyân es-Sevrî 57, 59, 60, 63, 68, 72, 95, 98, 113, 115, 118, 120, 124, 140, 150, 186, 192

Suleymân et-Teymî 58, 231, 235

sunne 13, 20, 25, 48, 49, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 69, 70, 71, 109, 192, 200, 204, 217, 226

Suyûtî 138

sünnet: ~ 9, 13, 14, 15, 25, 39, 41, 42, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 59, 60, 61, 64, 65, 68, 69, 76, 77, 78, 82, 83, 95, 98, 101, 117, 133, 149, 151, 171, 172, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 185, 186, 188, 196, 200, 202, 204, 206, 208, 210, 211, 214, 225, 227, 247, 259, 267, 270, 273, 277, 282, 283, 284, 285, 286, 287; ~ düşmanları 214; ~ kavramı 53; ~ kelimesi 53, 180; ~ Mürciesi 46; ~ yurdu 46; ~e dönme çağrısı 227; ~e uyumak 78, 98

- Ş
 Şa'bi 46, 49, 50, 51, 124, 234, 256, 283
 Şafii 56, 59, 60, 65, 68, 72, 121, 149, 164, 165, 166, 216, 218, 219, 229
 Şafii: ~ 19, 28, 29, 30, 31, 62, 121, 149, 175, 199, 202, 205, 216, 218, 219, 227, 229, 245; ~ler 62, 165, 198, 212, 218; ~lik 61, 210
 şahid 176
 şakk 50, 114
 şakkün 118
 Şam 49, 56, 115, 193, 229, 233, 247, 277
 Şeddad b. Hâkim 196
 şefaât 103, 199
 şehadet 76, 84, 85, 91, 92, 100, 106, 108, 146, 153, 248, 252, 254, 274, 275
 şehid 176
 Şehristâni 46, 59
 şer'î 175, 189
 Şeriat 64, 100
 Şerik b. Abdillâh 56, 60, 230, 234
 Şeytan 124, 273, 274, 275, 285, 286, 288, 293
 Şia 24, 32, 39, 40, 41, 44, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 58, 59, 60, 79, 80, 81, 96, 197, 210, 211, 225, 292
 Şii: ~ 27, 28, 30, 31, 32, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 54, 55, 60, 61, 72, 210, 225, 226; ~ fikirler 40; ~ gruplar 36; ~ oluşumlar 42, 54; ~ yazarlar 60; ~ler 51, 60
 şirk: ~ 28, 138, 157, 161, 164, 167, 171, 185, 241, 278, 279, 286, 288, 290, 292; ~ koşmak 157; ~ küfrü 185
 Şu'be b. el-Haccâc 56, 231, 235
 şukkâk 38, 97, 192
 şüpheçiler 97, 132
- T
 taat 139, 152, 249, 283
 tâbiût 14, 17, 57, 60, 94, 131, 140, 169, 172, 176, 182, 183, 184, 185, 186, 225, 227
 Tâhir b. Abdillâh 198
 tahkik 27, 30, 31, 89
 takva 103, 136, 143, 247
 Talha (Hz.) 36, 67, 223, 234
 Tanrı 217
 Tarafsızlar 36, 38, 39, 40, 48, 66
 tarihçiler 38
 tartışma 9, 52, 76, 80, 110, 147, 190, 196, 215, 226
 tasdik 23, 76, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 104, 107, 123, 131, 133, 139, 141, 154, 161, 167, 177, 220, 240, 251, 272, 274
 taşdik li'llâh 90
 Tâvüs el-Yemâni 49, 233
 te'vil 74, 163, 180, 183, 189, 190, 268, 280
 tefâdulü'l-îmân 123
- tefsir 50, 183
 tekfir 21, 37, 40, 41, 52, 75, 80, 95, 118, 156, 157, 158, 159, 160, 165, 220, 221, 227, 281, 288
 telaffuz 84
 tenzil 176
 teslim: ~ 87, 89, 115, 143, 150, 152, 153, 154, 240, 262; ~ olan 150; ~ olmak 89, 150, 152, 153; ~iyet 89, 191, 215, 242, 270
 teşbih 61, 74, 175, 176, 188
 tevekkül 107, 130, 154, 242, 279
 tevhid 41, 76, 79, 130, 220
 Tirmizî 48, 203, 204, 205
 Tirmizî 19, 25, 28, 29, 105, 119, 164, 170, 177, 181, 185, 195, 203, 204, 205, 232
 tövbe 23, 75, 97, 140, 160, 162, 182, 198, 206, 271, 282
 Türkçe 14, 20, 33, 246
- U
 Ubeyd b. Umeyr el-Leysî 83, 233
 Ukaylî 201, 202
 umre 91
 usûl: ~ 63; ~i 225; ~u'd-din 35, 66
 uydurma hadis 162
- Ü
 ümmetin Mürciesi 157
- V
 va'd ve va'id 63
 vaad ve vaid 80
 Vahhabilik 208
 vaid 80, 214
 Vaidiye 157
 el-va'd ve'l-va'id 23
 Va'diye 156
 Vâsıl b. Atâ 41, 156
 vecih 183, 190
 Vehb b. Munebbih 49, 233
 Vehhabilik 220
 Vekî' b. el-Cerrâh 67, 230, 234
 vücûh 189
- Y
 Yahyâ b. Muhammed el-Basrî 196
 Yahyâ b. Sa'îd el-Kattânî 56, 57, 113, 231, 235
 yakın 84, 87, 130, 132, 134, 135, 139, 152, 177, 180, 269
 yalan yere şahitlik 78, 157, 290
 Yâsîn b. Zeyyât 45
 Ye'cûc-Me'cûc 174
 Yemen 49, 115, 229, 233
 yetmiş iki fırka 107
 Yezîd b. Ebî Habîb 49, 234
 Yezîd b. Hârûn 56, 192, 231, 235
 Yezîd b. Muhelleb 40, 52, 180
 Yezîd b. Zurey' 56, 231, 235

- yorum 91, 134, 136, 156, 190, 200, 267, 281
Yûnus b. Ubeyd el-Kaysî 58
Yusuf 152
- Z
- Zâide b. Kudâme 58, 230
Zahiriler 62, 198, 212, 227
Zahirilik 210, 212
Zehebî 195
zekat 85, 91, 92, 93, 97, 98, 99, 100, 102, 108, 133, 146, 151, 248, 250, 252, 253, 268, 282
- Zerr b. Abdillâh 44, 50, 114
Zeydiye 54, 66, 293
Zeydiyye 210
Zeynuddîn b. Alî b. Ahmed el-Âmilî eş-Şehîd es-Sâni 24, 32
zihniyet 9, 13, 14, 20, 63, 70, 183, 209, 213, 215, 222, 223
zihniyet yapısı 14
zina 75, 78, 137, 140, 146, 160, 162, 182, 275, 278, 281, 287
Zubeyr (Hz.) 29, 36, 67, 196, 223, 229, 231, 233
zühhd 226